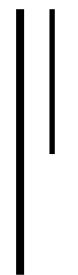

Η Ειρήνη Πέρρου, βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Ειρήνη Πέρρου

Πανεπιστήμιο Πειραιώς – Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών
Σπουδών

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές»

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Τίτλος Διατριβής	Η πολιτική του PSI
Όνοματεπώνυμο Φοιτητή	Ειρήνη Πέρρου
Πατρώνυμο	Αθανάσιος
Αριθμός Μητρώου	261138253468
Επιβλέπων	Άγγελος Κότιος

Ημερομηνία Παράδοσης

Ιούλιος , 2014

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

(υπογραφή)

(υπογραφή)

(υπογραφή)

Όνομα Επώνυμο

Όνομα Επώνυμο

Όνομα Επώνυμο

Βαθμίδα

Βαθμίδα

Βαθμίδα

Αφιερωμένη στην οικογένειά μου που με βοήθησαν και με πίστεψαν καθ' όλη τη διάρκεια της προσπάθειάς μου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία ανατέθηκε από το ΠΑΠΕΙ “ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ” Πανεπιστήμιο Πειραιώς, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2013– 2014, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κ. Α. Κότιο ο οποίος μου έδωσε την ευκαιρία να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα και στήριξε την προσπάθειά μου.

Με την ολοκλήρωση της εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους καθηγητές μου για την συμβολή και την άριστη συνεργασία μαζί τους, καθ’όλη την πορεία της διπλωματικής.

Ειρήνη Πέτρου

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	σελ.8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ.10
1.1 Πρόλογος.....	σελ.10
1.2 Μια ιστορική διαδρομή.....	σελ.11
Κεφάλαιο 2. Πρόβλημα υπερχρέωσης χωρών και οι πολιτικές για την αντιμετώπιση του.....	σελ.13
2.1 Κρίση, Ύφεση, Επιβράδυνση.....	σελ.13
2.1.2 Οικονομικές θεωρίες.....	σελ.14
2.1.3 Η πρώτη μεγάλη παγκόσμια κρίση 1929.....	σελ.17
2.1.4 Ευρωπαϊκό έλλειμμα.....	σελ.19
2.2 Υπερχρεωμένες χώρες και παγκόσμιες κρίσεις.....	σελ.24
2.3 Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος.....	σελ.31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Πρόβλημα ελληνικού δημόσιου χρέους.....	σελ.36
3.1 Ιστορικό, Ελλάδα και δημόσιο χρέος.....	σελ.36
3.2 Το Αδιέξοδο.....	σελ.38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Δημοσιονομική κρίση στην Ελλάδα PSI.....	σελ.42
4.1 Η αντίδραση της Ευρωζώνης για την ελληνική δημοσιονομική κρίση.....	σελ.42
4.2 Συμφωνία για το PSI.....	σελ.46

4.2.1 Αρχική συμφωνία PSI	σελ.48
4.2.2 PSI Plus και αναδιάρθρωση χρέους.....	σελ.49
4.3 Επιπτώσεις PSI στις αγορές και στον τραπεζικό κλάδο	σελ.52
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	σελ.61
Βιβλιογραφία	σελ.65

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση της οικονομικής πολιτικής είναι η δημιουργία δημοσίων ελλειμμάτων που συνήθως οφείλεται κυρίως στην μείωση της παραγωγής αλλά και στην κακή διαχείριση των οικονομικών, την αδυναμία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και την αύξηση της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής (Αγαπητός, 1989, 1995).

Η αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων οδηγεί αντίστοιχα στην αύξηση των χρεών μιας χώρας και ακολούθως τα μεγάλα χρέη οδηγούν συχνά στην μερική ή πλήρη αδυναμία πληρωμών (χρεοκοπία). Η αδυναμία πληρωμών των χρεών για μια χώρα οδηγεί στην προεπιλογή του εξωτερικού χρέους, δηλαδή μια χώρα προκαθορίζει τις πληρωμές της στους κατόχους ξένου χρέους και σε ορισμένες περιπτώσεις (όπως στην Αργεντινή, Μεξικό, Σοβιετική Ένωση) μπορεί να οδηγήσει στην αποκήρυξη του χρέους και στην στάση πληρωμών, είτε εναλλακτικά στον ανασχεδιασμό και επαναδιαπραγμάτευση του χρέους που σημαίνει ότι συζητά με τους ξένους πιστωτές και διαπραγματεύεται τακτοποίηση των χρεών. Συνήθως, οι πιστωτές αναγκάζονται να δεχθούν απώλεια σε κάποια μερίδα του χρέους, γνωστή ως «κούρεμα», με παράλληλη επαναδιαπραγμάτευση των επιτοκίων.

Πολλές φορές για την αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και των κρατικών χρεών, η κεντρική τράπεζα εκτυπώνει περισσότερο χρήμα, το οποίο όμως εάν δεν συνδέεται με την παραγωγική βάση (δηλαδή την αύξηση της παραγωγής και εισοδήματος) οδηγεί σε μια άνοδο στον μη αναμενόμενο πληθωρισμό και εν συνεχεία οδηγεί στην οικονομική στασιμότητα - στασιμοπληθωρισμό.

Σήμερα, τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης αντιμετωπίζουν μια σοβαρή κυρίαρχη κρίση χρέους. Οι περισσότερες χώρες μέλη της Ευρωζώνης (ιδιαίτερα του Νότου) έχουν αρκετά υψηλά και μη αποδεκτά επίπεδα δημόσιου χρέους. Πιο συγκεκριμένα, οι τρεις χώρες -Ελλάδα, Ιρλανδία, και Πορτογαλία- έχουν δανειστεί από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες και το ΔΝΤ προκειμένου να αποφευχθεί η χρεοκοπία των χωρών αυτών. Με το μεγαλύτερο δημόσιο χρέος και ένα από τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά ελλείμματα στην Ευρωζώνη, η Ελλάδα αποτελεί το κέντρο της οικονομικής κρίσης.

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία, επιχειρεί να εξετάσει και να αναλύσει την εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στις χώρες που αντιμετώπισαν σημαντικά δημοσιονομικά προβλήματα, ενώ συγχρόνως στοχεύει στη μελέτη των μεθόδων που εφαρμόστηκαν στην κάθε χώρα για την αντιμετώπιση της κρίσης και την αποτελεσματικότητα ή μη αυτών.

Εν συνεχεία, θα αναφερθούμε στην ελληνική οικονομία και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει πριν ακόμη από την εκδήλωση της παγκόσμιας κρίσης του 2008 αλλά και στο αδιέξοδο που έχει βρεθεί, κάνοντας μία σύντομη ιστορική ανασκόπηση.

Τέλος, θέλοντας να εξετάσουμε διεξοδικότερα την οικονομική κρίση στην Ελλάδα, θα επικεντρωθούμε στην ερμηνεία του λεγόμενου PSI και στην εφαρμογή και τις επιπτώσεις που είχε τόσο στον τραπεζικό κλάδο όσο και στην ελληνική οικονομία γενικότερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Πρόλογος

Η μελέτη της σύγχρονης ιστορίας μας βοηθάει να ερμηνεύσουμε πιο αποτελεσματικά τα σημερινά φαινόμενα, και να «προβλέψουμε» τις επερχόμενες πολιτικές κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις. Υπάρχουν πολλές θεωρίες και ακόμη περισσότερες μελέτες που εξετάζουν την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, και τους παράγοντες που την επηρεάζουν και διαμορφώνουν την οικονομική θέση τους. Μελετώντας τις οικονομικές ενέργειες των ανθρώπων μέσα σε μια κοινωνία, αναζητάμε την εφαρμογή των κανόνων και την προσαρμογή τους σε πολιτικούς και οικονομικούς θεσμούς, προσπαθώντας την αναπροσαρμογή τους στις εκάστοτε οικονομικές ανάγκες. Η επέμβαση αυτή, νοούμενη ως πολιτική οικονομία του κράτους, επιδιώκει την άνοδο του βιοτικού επιπέδου του λαού, την αύξηση του εθνικού εισοδήματος και το συμφέρον του συνόλου του έθνους.

Τα οικονομικά μεγέθη μιας χώρας προσδιορίζουν την οικονομική της πορεία. Με την διάκριση που υπάρχει ανάμεσα στην Μικροοικονομική και Μακροοικονομική ανάλυση της οικονομικής επιστήμης, αξιοποιώντας κυρίως τα εργαλεία που προκύπτουν από την δεύτερη, μας δίνεται η ευκαιρία με την Μακροοικονομική ανάλυση να μπορούμε να προσδιορίζουμε το επίπεδο ισορροπίας του εθνικού εισοδήματος καθώς και την συμπεριφορά και την αλληλεξάρτηση των συνολικών μεγεθών.¹

Στην σημερινή εποχή, η διεθνής και η ελληνική οικονομία βρέθηκαν στην δύνη μιας παγκόσμιας ύφεσης. Ειδικότερα, στην χώρα μας βρεθήκαμε στο ενδεχόμενο μιας πτώχευσης, εξαιτίας του τεράστιου εξωτερικού δημόσιου χρέους. Μελετώντας τους όρους και τις εξελίξεις οι οποίες διαμόρφωσαν το συγκεκριμένο οικονομικό φαινόμενο, προκύπτει η ανάγκη να αναμοχλεύσουμε τις αντίστοιχες περιπτώσεις του 19^{ου} κα του 20^{ου} αιώνα.

¹ Εισαγωγή στην πολιτική οικονομία, σελ.243-244

Πέντε χώρες της Ευρωζώνης, θεωρήθηκαν ως οι πιο αδύναμες οικονομικά μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση: η Πορτογαλία, η Ιταλία, η Ιρλανδία, η Ελλάδα και η Ισπανία ενώ στην πορεία προστέθηκε και η Κύπρος. Η αβεβαιότητα των εξελίξεων οδήγησε την Ελλάδα σε αυστηρά μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής και στην αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους. Το 2012 το ελληνικό χρέος αναδιοργανώθηκε σε συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στο πλαίσιο του PSI (Private Sector Involvement - Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα). Ο όρος αυτός αφορά την συμμετοχή του Ιδιωτικού τομέα (Τραπεζών, Επενδυτικών ταμείων) στην διαδικασία απομείωσης του δημοσίου χρέους.

Οι κοινωνίες προσπάθησαν να προσδιορίσουν και να οργανώσουν την οικονομική τους ζωή, μέσα από θεσμούς και διαδικασίες, για την διευκόλυνση της παραγωγής των προϊόντων.

Αναζητώντας την εφαρμογή των κανόνων αυτών της πολιτικής οικονομίας, επιδιώκεται η παρέμβαση του κράτους για αναμόρφωση και προσαρμογή στις εκάστοτε κοινωνικές ανάγκες. Η παρέμβαση όμως του κράτους δεν είναι ανεξέλεγκτη και άνευ ορίων, υφίσταται συνταγματική κατοχύρωση δικαιωμάτων ανθρώπων με την οποία προστατεύονται. Ο βαθμός της επεμβάσεως ποικίλλει από τις ανάγκες που έχει να καλύψει το κάθε κράτος και τους σκοπούς που επιδιώκει να εκπληρώσει. Βασική επιδίωξη παραμένει η καλώς νοούμενη κοινωνική πολιτική, ανάγκη ενός μακρόπνοου οικονομικού προγράμματος, το οποίο να εκφράζει τους επιδιωκόμενους σκοπούς σε μια δεδομένη χρονική περίοδο.

1.2 Μια ιστορική διαδρομή

Η ανάπτυξη του χρηματοοικονομικού τομέα στις ευρωπαϊκές οικονομίες της νεότερης εποχής, υπήρξε μια μακροχρόνια διαδικασία εξειδίκευσης, η οποία στηρίχθηκε στις γνώσεις του διεθνούς εμπορίου. Κατά τον 19ο αιώνα γίνονται προσπάθειες για την υιοθέτηση από τα ευρωπαϊκά κράτη κοινού νομισματικού

συστήματος, στο κλίμα του οικονομικού φιλελευθερισμού, όπου ξεκινά η διεθνοποίηση του κεφαλαίου και η ανάπτυξη των διακρατικών εμπορικών δικτύων.

Γίνονται πλέον διακριτές οι δυο κύριες λειτουργίες των τραπεζικών οργανισμών δηλαδή η εμπορική / πιστωτική δραστηριότητα και η έκδοση τραπεζογραμματίων, ενώ υπάρχει σύνδεση του τραπεζικού με το βιομηχανικό κεφάλαιο. Οι τεχνολογικές εξελίξεις και η εξέλιξη των μεταφορών οδηγούν στη διεθνοποίηση του κεφαλαίου στο τέλος του 19ου αιώνα.²

Ο διεθνής κανόνας χρυσού οργανώνει την παγκόσμια αγορά και στηρίζει το διεθνές σύστημα ισορροπίας δυνάμεων. Ο χρυσός κανόνας και ο διμεταλλισμός, θα διευκολύνουν στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής οικονομίας. Τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι η ελεύθερη μετατρεψιμότητα κάθε νομίσματος σε χρυσό νόμισμα, η μετατρεψιμότητα των τραπεζογραμματίων, που εκδίδονται τόσο από το κράτος όσο και από τις εμπορικές τράπεζες και η ελεύθερη εισαγωγή και εξαγωγή νομισμάτων και τραπεζογραμματίων στις κρατικές επικράτειες.

Η γενικευμένη κρίση όμως του 1929 ανέκοψαν την φιλελεύθερη στροφή της δεκαετίας αυτής, και εισήγαγαν τους όρους του γεωγραφικά διευρυμένου κρατικού παρεμβατισμού. Η κατάρρευση του χρυσού κανόνα συναλλάγματος, σηματοδοτεί την αποσύνθεση του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος που οδηγεί στον πολιτικό μετασχηματισμό.

² Perroux, Fr.,(1948), Le capitalism, Paris, PUF,σελ. 53-56

Κεφάλαιο 2 Πρόβλημα υπερχρέωσης χωρών και οι πολιτικές για την αντιμετώπιση του.

2.1 Κρίση, Ύφεση, Επιβράδυνση

Προσπαθώντας να καταλάβουμε όταν χρησιμοποιούμε τον όρο κρίση τι εννοούμε, σύμφωνα με τους συγγραφείς του βιβλίου «διεθνείς οικονομικές κρίσεις, κρίσεις του συστήματος ή της πολιτικής;» του Καθηγητού κ. Α. Κόττιο και κ. Γ. Παυλίδη, κρίση είναι η χρονική στιγμή που με απότομο και μη αναμενόμενο τρόπο διαταράσσεται η λειτουργία του συστήματος, σε δε οικονομικές κρίσεις υπάρχουν ολέθριες επιπτώσεις, αλλάζει το ήδη υπάρχον σύστημα και καθορίζονται νέοι παίκτες στο ίδιο περιβάλλον.

Οι κρίσεις μεταδίδονται με μεγάλη ταχύτητα, όσο πιο ισχυρή είναι η οικονομία που «γεννά» την κρίση τόσο πιο ισχυρή και επώδυνη είναι. Η εξάπλωση των κρίσεων τις τελευταίες δεκαετίες είναι γρηγορότερες λόγω της παγκοσμιοποίησης, ενώ όσο πιο εξωστρεφείς είναι οι οικονομίες των χωρών και ενταγμένες στο διεθνές σύστημα τόσο πιο ευάλωτες είναι στις διεθνείς κρίσεις. Για να υπάρξει αντιμετώπιση των κρίσεων πρέπει τα κράτη να είναι συντονισμένα με όλους τους δρώντες – σε παγκόσμια κλίμακα.

Όπως θα εξηγήσουμε και στο παρακάτω κεφάλαιο, κυρίαρχο εργαλείο μέτρησης της συνολικής αξίας σε χρηματικές μονάδες των τελικών αγαθών και υπηρεσιών, που παράγονται σε μια χώρα σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή είναι το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν), αν σε αυτό υπάρξει απότομη επιβράδυνση αυτό το φαινόμενο μπορεί να εξελιχθεί σε οικονομική ύφεση με μείωση και στην παραγωγή αλλά και στην κατανάλωση.

Σύμφωνα με τον επίσημο ορισμό της ύφεσης, για να έχουμε ύφεση θα πρέπει για δυο συνεχόμενα τρίμηνα να έχουμε αρνητικό ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν). Η ύφεση είναι το αποτέλεσμα της μείωσης της κατανάλωσης σε σημείο που θα

επιφέρει μείωση της παραγωγής, με τις επακόλουθες απώλειες θέσεων εργασίας και εισοδημάτων.

Σε μια πραγματική ύφεση δεν μπορούμε να φανταστούμε την ύπαρξη πληθωρισμού, γιατί τα νοικοκυριά έχουν μειωμένα εισοδήματα και οι επιχειρήσεις αδυνατούν να περάσουν αυξήσεις τιμών. Η νομισματική παρέμβαση από την κεντρική τράπεζα είναι εύκολη υπόθεση, γιατί οι ανησυχίες για αναζωπύρωση του πληθωρισμού είναι ανύπαρκτες ή είναι ελάχιστης σημασίας. Σε μια επιβράδυνση όμως ο κίνδυνος της πληθωριστικής αναζωπύρωσης πάντα υπάρχει. Η οικονομική κρίση είναι μια σοβαρή παρατεταμένη ύφεση. Οικονομική κρίση μπορούμε να πούμε ότι είναι ένα φαινόμενο που χαρακτηρίζει μια οικονομία, που έχει μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν αναφέρουμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, θα καταφέρουν να συμπαρασύρουν μαζί τους όλα τα οικονομικά μεγέθη. Οι οικονομικές διακυμάνσεις είναι οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία. Αλλιώς ονομάζονται και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Άγγλοι αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο «*business cycles*», ακριβώς για να τονίσουν την ιδιαίτερη βαρύτητα. Από στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν από 7 έως 11 χρόνια (European Commission, 2009)

2.1.2 Οικονομικές θεωρίες

Ο Adam Smith τον 18^ο αιώνα, από τους πρωτοπόρους της πολιτικής οικονομίας, πίστευε ότι η οικονομική εξέλιξη είναι μια διαδικασία, «μια διηνεκή μεγέθυνση του εθνικού πλούτου (του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος)», η οποία δεν τερματίζεται αλλά αναπτύσσεται. Η κατανάλωση ήταν γι' αυτόν ο τελικός στόχος και η αιτία της παραγωγής.

Αντιθέτως, αρκετοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι η πρόοδος είναι προσωρινή και καταλήγει σε στάσιμη κατάσταση. Η στασιμότητα παράγει ανεργία και πτώση των ονομαστικών μισθών κάτω από το ελάχιστο όριο συντήρησης. Η πτώση αυτή ωθεί ξανά τα κέρδη προς τα πάνω και έτσι επιταχύνεται η συσσώρευση κεφαλαίου.

Την θεωρία της στασιμότητας των Κλασικών την ακολούθησε ο Karl Marx όπου διαμόρφωσε την οικονομική του θεωρία με τον τίτλο «*Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας*». Είναι ένα συνεκτικό θεώρημα με βάση τις έννοιες και αναλύσεις που θεμελιώνουν τις Μαρξικές κατηγορίες της αξίας και υπεραξίας. Εντούτοις μετά τον θάνατο του Μαρξ, η μαρξιστική θεωρία και η μαρξιστική οικονομική ανάλυση επιδέχτηκαν πολλές ερμηνείες, εμποδίζοντας τη «γραμμική» ανάπτυξη μίας και μοναδικής θεωρητικής. Επίσης σε αντίθεση με την θεωρία του Smith υπήρξαν και οι λεγόμενοι νεοκλασικοί. Οι νεοκλασικοί θεωρούν την πρόοδο προσωρινή.

Η λεγόμενη «στάσιμη ισορροπία» των νεοκλασικών διαταράσσεται περιοδικά και κάθε φορά επανεγκαθίσταται. Η οικονομία της ελεύθερης αγοράς μετατράπηκε στην απόλυτη νεοκλασική ορθοδοξία. Οι νεοκλασικοί αποδέχονται και προτείνουν την κρατική παρέμβαση μόνο στις περιπτώσεις αποτυχίας της αγοράς. Η νεοκλασική θεωρία αξιοποιεί περισσότερο τις αρχές του ωφελιμισμού, συνάγει την οικονομική συμπεριφορά των καπιταλιστών από τη μεγιστοποίηση του κέρδους.

Οι σύγχρονοι φιλελεύθεροι, όπως οι Χάγιακ, Φρήντμαν και Νόζικ, αντλούν από δύο διαφορετικές φιλοσοφικές παραδόσεις. Οι δύο πρώτοι υπερασπίζονται την αγορά και την ατομική ιδιοκτησία επειδή αυτές μεγιστοποιούν την κοινωνική ευημερία εξασφάλιση πλήρους ανταγωνισμού στις αγορές. Αντίθετα, ο δεύτερος υπερασπίζεται την ατομική ιδιοκτησία ως φυσικό δικαίωμα με ηθικά επιχειρήματα³.

Στην κριτική του ο Keynes για το καπιταλιστικό σύστημα, πίστευε ότι το σύστημα της οικονομίας της αγοράς ήταν για χρόνια ασταθές και ανίκανο να οδηγήσει την οικονομία σε πλήρη αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών της πόρων. Δίνοντας έμφαση στην σημασία της ενεργού ζήτησης, και των αυξημένων δαπανών ώστε να διασφαλιστεί η υψηλή ευημερία και η πλήρης απασχόληση. Πίστευε στην τόνωση

³ Μηλιός, Οικονομάκης, Δημούλης

της κατανάλωσης μέσω δημοσίων επενδύσεων και στο κοινωνικό κράτος. Ανέδειξε ως τα δύο κύρια κακά του καπιταλιστικού συστήματος την μη εξασφάλιση της πλήρους απασχόλησης, και την αυθαιρεσία στην διανομή του πλούτου και του εισοδήματος. Η αύξηση της ενεργού ζήτησης καθορίζει το ύψος της παραγωγής, από το οποίο εξαρτάται και το ύψος της απασχόλησης.

Σύμφωνα με την μαρξιστική πολιτική οικονομία για την ανάλυση της πορείας της παγκόσμιας καπιταλιστικής οικονομίας, οι οικονομικές κρίσεις γίνονται λόγω συσσώρευσης του κεφαλαίου και μειώνοντας το εισόδημα των εργατών, υψηλά κέρδη- χαμηλοί μισθοί. Στη μαρξιστική θεωρία κρίσης, η μάζα της υπεραξίας και των κερδών είναι μικρή σε σχέση με το συνολικό κεφάλαιο, στη θεωρία της συμπίεσης των κερδών τα κέρδη είναι λίγα σε σχέση με τους μισθούς, κυρίως αλλά και σε σχέση με το κεφάλαιο, ενώ στη θεωρία της υποκατανάλωσης τα (δυνητικά) κέρδη είναι άφθονα σε σχέση με τους μισθούς και τη συνολική ζήτηση και δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν. Η υφεσιακή κρίση μπορεί να προκαλέσει το φαινόμενο ντόμινο, που θα οδηγήσει σε πτώση της παραγωγής και των επενδύσεων και αύξηση της ανεργίας, ενώ στο επίπεδο της οικονομικής πολιτικής, η κρίση αυτή θα επιφέρει κρατικό παρεμβατισμό, αύξηση του δημοσίου ελλείμματος και χρέους, όπως και ανταγωνιστικές υποτιμήσεις.

Ωστόσο η κεντρική ιδέα για την δυνατότητα καθοδηγητικής παρέμβασης του κράτους στην οικονομία, δίχως την ανάγκη ανάληψης από μέρους του των μέσων παραγωγής, είχε τεθεί σαν πολιτική πρόταση για χρήση για τις μέλλουσες γενεές. Το ευρωπαϊκό μεταπολεμικό μοντέλο ασπαζόμενο τις κενσυνιανές αρχές, στηρίχθηκε στον ενεργό ρόλο του κράτους, στην δημιουργία ανάπτυξης άμβλυνσης των ανισοτήτων και δημιουργίας της απαραίτητης συναίνεσης ώστε να διασφαλιστούν οι στόχοι του και άρα την δημιουργία ενός ισχυρού κράτους πρόνοιας ως κατεξοχήν οικονομικού θεσμού, από την άποψη των αποτελεσμάτων στην άνοδο της παραγωγικότητας και ανάπτυξης, και μέσο της εξισορρόπησης των ανισοτήτων.

Το κράτος για να πραγματοποιήσει τις επιδιώξεις χρησιμοποιεί τα μέσα που έχει, μέσα δημοσιονομικής πολιτικής (δαπάνες για την πληρωμή μισθών και συντάξεων, φόροι και διάφορα έσοδα του δημοσίου, δημόσιος δανεισμός και ρύθμιση δημόσιου χρέους όπως είναι ο δανεισμός του κράτους από τους ιδιώτες ή δανεισμός από

τράπεζες) μέσα νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής, μέσα εξωτερικής οικονομικής πολιτικής, μέσα άμεσου ελέγχου και μέσα θεσμικά (θεσμολογικές μεταβολές όπως μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό).

2.1.3 Η πρώτη μεγάλη παγκόσμια κρίση 1929

Η παγκόσμια ιστορία έχει να επιδείξει πολλά παραδείγματα κρίσεων. Μετά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο θα χαθούν τέσσερις αυτοκρατορίες και θα γίνουν ριζικές αλλαγές στον χάρτη της Ευρώπης, εκ του κατακερματισμού αυτών, θα οδηγήσουν στην Ρώσικη Επανάσταση στην δημιουργία της Κοινωνίας των Εθνών.

Η Ευρώπη εξέρχεται κατεστραμμένη από τον πόλεμο. Αρχίζει σιγά σιγά να διαφαίνεται η πρώτη παγκόσμια κρίση που θα παρουσιαστεί το 1929. Η καπιταλιστική Ευρώπη του 19ου αιώνα, δανειστής ολόκληρου του κόσμου, είναι χρεωμένη στις ΗΠΑ τα δημόσια οικονομικά των κρατών της είναι κλονισμένα. Ενώ η πολιτική και οικονομική αναταραχή ήταν σύνηθες φαινόμενο την δεκαετία του 1920. Το Διεθνές οικονομικό σύστημα μεταβάλλεται και κινδυνεύει. Αρχίζει και γίνεται ορατή η οικονομική μεταβολή με την “κατάρρευση της διεθνούς οικονομικής τάξης” Mazower, M. (2002). Οι χώρες αναγκάζονται να δανείζονται ώστε να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν στα παλιά τους δάνεια , ενώ οι πτωτικές τάσεις στις αγορές για πολλά προϊόντα δημιουργούν δυσμενές συνθήκες στις παραγωγικές χώρες.

Η αρχή της κρίσης θα εκδηλωθεί στην Αμερική το 1929 στην Wall Street, όπου θα υπάρξει πτώση των μετοχών προκαλώντας πανικό, το χρηματιστήριο θα κλείσει, η κρίση μεταφέρεται στο τραπεζικό σύστημα. Οι τράπεζες είχαν δανείσει τεράστια ποσά στις εταιρείες του χρηματιστηρίου που κινδύνευαν με χρεοκοπία. Επιπλέον, είχαν αγοράσει μεγάλο αριθμό μετοχών μηδαμινής πλέον αξίας. Επιχειρήσεις και τράπεζες χρεοκοπούν, παράλληλα επλήγη και η βιομηχανία, που μέχρι τότε ευημερούσε χάρη στα χαμηλά επιτόκια και στις ανεξέλεγκτες επενδύσεις. Η ανεργία μέσα σε ένα μήνα θα διπλασιαστεί ενώ η κυβέρνηση Hoover θα ακολουθήσει επιζήμια πολιτική αυξάνοντας τους δασμούς και την φορολογία . Η αμερικάνικη οικονομική κρίση θα μεταδοθεί στην Βρετανία ως νομισματική κρίση που θα

εξελιχθεί σε κρίση εμπιστοσύνης των εθνικών νομισμάτων. Το 1931 εγκαταλείπεται ο χρυσός κανόνας, το εμπόριο μειώνεται και εφαρμόζεται αυστηρός έλεγχος στο συνάλλαγμα. Εμπορικές τράπεζες στην κεντρική Ευρώπη υποχρεώνονται να διαγράψουν δάνεια λόγω της πτώσης των χρεογράφων. Η χρηματοπιστωτική κρίση θα οδηγήσει το κοινό σε μαζικές αναλήψεις. Οι υποτιμήσεις συνοδεύονταν από μέτρα για τα ξένα συναλλάγματα και μείωση των εισαγωγών.

Αν και υπάρχουν αρκετοί οικονομολόγοι υποστηρικτές στο ότι η Μεγάλη Ύφεση υπήρξε μια “αναγκαία τραγωδία” εντούτοις εάν ο Hoover δεν είχε ισοσκελίσει τον προϋπολογισμό λόγω της επερχόμενης οικονομικής κάμψης και αν είχε δοθεί ρευστό στις απειλούμενες τράπεζες ίσως να μην είχε υπάρξει η μεγάλη κρίση αλλά μια ύφεση της οικονομίας.⁴

Οι υποτιμήσεις νομισμάτων θα βοηθήσουν κάποιες χώρες στην Λατινική Αμερική και στα Βαλκάνια που θα “ωφεληθούν” από τις υποτιμήσεις αυτές αυξάνοντας την γεωργική τους παραγωγή, οι εγχώριες τιμές αυξάνονται ενώ η αξία των εσωτερικών χρεών μειωνόταν σε πραγματικούς όρους και κατάφεραν να πετύχουν τιμές ανταγωνιστικές όπως οι Ανατολικό Βαλκανικές χώρες που είχαν πάρει δραστικά μέτρα για τον εγχώριο αποπληθωρισμό και η εγκατάλειψη του χρυσού κανόνα τις βοήθησε στο να μπορεί η κάθε χώρα να καθορίζει την αύξηση της νομισματικής της κυκλοφορίας, αυτό βέβαια παρατηρήθηκε μόνο σε χώρες που υποτίμησαν το νόμισμά τους. Με την νομισματική ισοτιμία, όσες χώρες είχαν υποτιμήσει το νόμισμά τους έκαναν παύση πληρωμών του εξωτερικούς τους χρέους, έτσι μειωνόντουσαν οι ανάγκες στις χώρες σε ξένο συνάλλαγμα και οι πιέσεις στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας τους, καλυτέρευαν τα οικονομικά του κράτους τους και ελευθέρωναν πόρους οι οποίοι θα επέστρεφαν στην εσωτερική αγορά, αντί για το εξωτερικό.

Πολλές ήταν οι χώρες που χρηματοδότησαν οι ίδιες την ανάπτυξή τους εκεί όμως υπήρξαν δυο έντονα προβλήματα: το πρώτο ήταν ότι με την υποκατάσταση των εισαγωγών το εμπόριο αλλοιώθηκε με την αύξηση των τιμών και δημιουργήθηκε ανεπάρκεια κεφαλαίων. Το δεύτερο πρόβλημα ήταν ότι η βιομηχανική ανάπτυξη

⁴ Κρούγκμαν, 2008

ήταν ανεπαρκής και με λάθος χειρισμούς, ενώ από την πολιτική ελίτ της χώρας τους δεν υπήρξε πολιτικό αισθητήριο.

Στην ελληνική βουλή στο χειρισμό της κρίσεως, μετά από την έξοδο της Βρετανίας από τον κανόνα χρυσού, η ελληνική κυβέρνηση υποστήριξε την ανάγκη στήριξης της ελληνικής δραχμής μη βλέποντας όπως χαρακτηριστικά τόνισε ο Βρετανός σύμβουλος της Τράπεζας Ελλάδος, ότι «ο κανόνας χρυσού αφήνει την Ελλάδα» θεωρώντας την υπεράσπιση της δραχμής σαν εθνικό καθήκον τους.

2.1.4 Ευρωπαϊκό έλλειμμα

Το ζήτημα της ευρωπαϊκής ενότητας παραπέμπει σε μια ιδεαλιστική αντίληψη που διαψεύδεται από τις μακροχρόνιες ενδοευρωπαϊκές συγκρούσεις του παρελθόντος. Οι εθνικισμοί των ευρωπαϊκών κρατών, αλλά και ο τρόπος που διαμορφώθηκε το ευρωπαϊκό σύστημα κυρίαρχων κρατών, δεν επέτρεψαν στο παρελθόν για ένα κοινό τρόπο δράσης εντός ενός κοινά αποδεκτού θεσμικού πλαισίου. Από την δεκαετία του 1980 θα κυριαρχήσει η αρχή της «ανταγωνιστικής λιτότητας» ενώ οι εντάσεις που θα δημιουργηθούν στο εσωτερικό της ΟΝΕ (Οικονομική και Νομισματική Ένωση) κάνουν δυνατό ακόμα και το φαινόμενο της κατάρρευσης που ερμηνεύονται ως απόρροια της «ανταγωνιστικής λιτότητας», ενώ οι νεοφιλελεύθερες αντιλήψεις κερδίζουν συνεχόμενα έδαφος.

Η αρχή της «ανταγωνιστικής λιτότητας» θα φανεί στην Ε.Κ. με τις εντάσεις που θα δημιουργηθούν στο εσωτερικό της ΟΝΕ (Οικονομική και Νομισματική Ένωση), και με την μη επιτυχία της ολοκλήρωσης της κοινής αγοράς. Από το 1985 προσπάθησαν να οριοθετήσουν και να νομοθετήσουν, μέσω της Λεύκης Βίβλου, ρυθμίσεις για την ολοκλήρωση της δηλαδή την πλήρη απελευθέρωση κίνησης κεφαλαίων, ενοποίηση χρηματιστηριακών υπηρεσιών.

Πολιτική προτεραιότητα της Κοινότητας ήταν η σύγκλιση και η συνοχή των οικονομιών της και όραμα της η Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρώπης

(ONE). Η ONE πίστευαν ότι θα βοηθούσε στην αύξηση της ρευστότητας των αγορών, στην αύξηση μεγέθους των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων.⁵

Είναι πλέον κοινό όμως ότι η ελλειμματική αρχιτεκτονική της ONE και ειδικά το σκέλος της κοινής οικονομικής πολιτικής είναι ένας ακόμη βασικός παράγοντας που οδήγησε στην κρίση χρέους πολλών ευρωπαϊκών κρατών, ιδίως του νότου. Έτσι, ενώ η νομισματική πολιτική ανατέθηκε στην Ένωση και την ΕΚΤ, η οικονομική και η δημοσιονομική πολιτική παρέμειναν εγκλωβισμένες σε εθνικές επικράτειες αλλά παράλληλα και φυλακισμένες σε αυστηρά ευρωπαϊκά πλαίσια, που όμως δεν μπόρεσαν να αποτρέψουν το ξέσπασμα της κρίσης.

Παράδειγμα ανισοτήτων υπήρξε η Νότια Ευρώπη έναντι της Βόρειας. Οι χώρες που παρουσιάζουν υψηλά ελλείμματα, κυρίως στη Νότια Ευρώπη, έχουν όντως διευρυνθεί τα τελευταία χρόνια. Τα εισοδήματα στη Νότια Ευρώπη μειώθηκαν κατά μέσο όρο έως και κατά 17 %, ενώ οι χώρες του βορρά αύξησαν τα συνολικά τους εισοδήματα κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Οι οικονομίες της Νότιας Ευρώπης παρουσιάζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Παρατηρείται σχετικά μεγάλος αριθμός δημόσιων υπαλλήλων, πελατειακές πρακτικές, ενώ με το ενιαίο νόμισμα οι χώρες αυτές στερούνται σε ανταγωνιστικότητα γιατί τείνουν να δημιουργούνται ελλείμματα, αφού δεν έχουν εθνικό νόμισμα για να υποτιμήσουν. Η νότια Ευρώπη πλήττεται από την οξύτερη οικονομική κρίση στην ιστορία της. Η οικονομία βρίσκεται σε συνεχή καθοδική πορεία εδώ και χρόνια. Τα ποσοστά ανεργίας έχουν ανέλθει σε ανεπίτρεπτα για πολιτισμένα κράτη ύψη. Στο σύνολο της Ευρώπης, το ποσοστό ανεργίας ανέρχεται σήμερα στο 11%.⁶

Υπάρχει επιδείνωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας στις χώρες της Νότιας Ευρώπης λόγω της κρίσης. Σε έκθεση της η Κομισιόν σημειώνει ότι το δεύτερο τρίμηνο του 2013 η ανεργία των νέων στην Ελλάδα ανήλθε στο 59,6%, στην Ισπανία

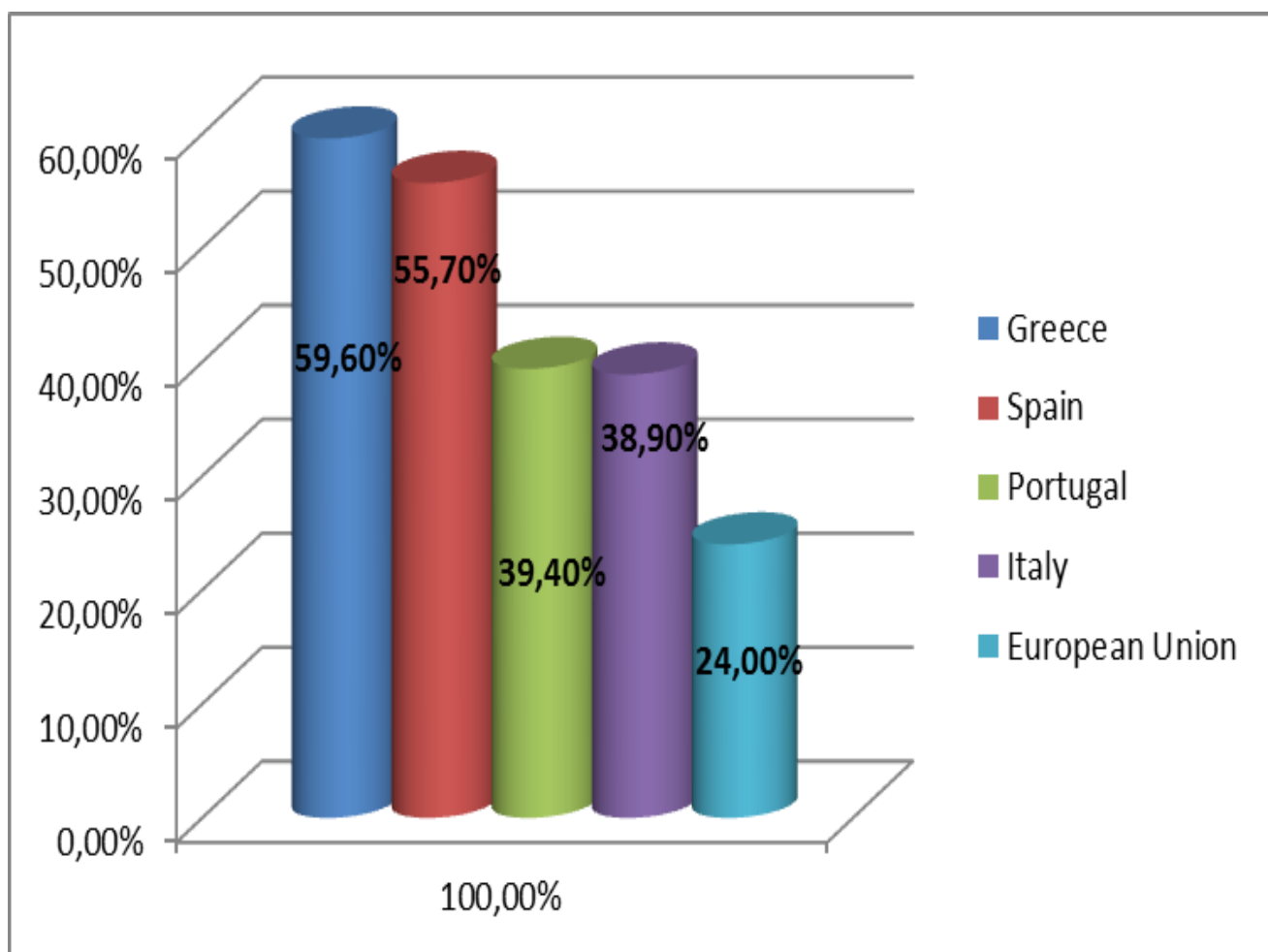
⁵ Ιωακείμης, 1995

⁶ Τομπάζος, 2009

στο 55,7%, στην Πορτογαλία στο 39,4% και στην Ιταλία στο 38,9%, έναντι 24% στην ΕΕ.

Παρακάτω απεικονίζονται διαγραμματικά τα εν λόγω δεδομένα και φαίνεται ξεκάθαρα η κρίση των αγορών εργασίας των προαναφερθέντων χωρών σε σχέση με αυτών της υπόλοιπης Ευρωπαϊκής Ένωσης :

Διάγραμμα 2.1 Κρίση στην αγορά εργασίας

EUROSTAT, Ελληνική Στατιστική Εταιρεία

Στην συνέχεια παραθέτονται στοιχεία σχετικά με το ΑΕΠ ανά κάτοικο σε μονάδες αγοραστικής δύναμης. Το εν λόγω δεδομένο προκύπτει από την διαίρεση του ΑΕΠ μιας χώρας με τον μέσο όρο του πληθυσμού της κατά την εξεταζόμενη χρονιά.

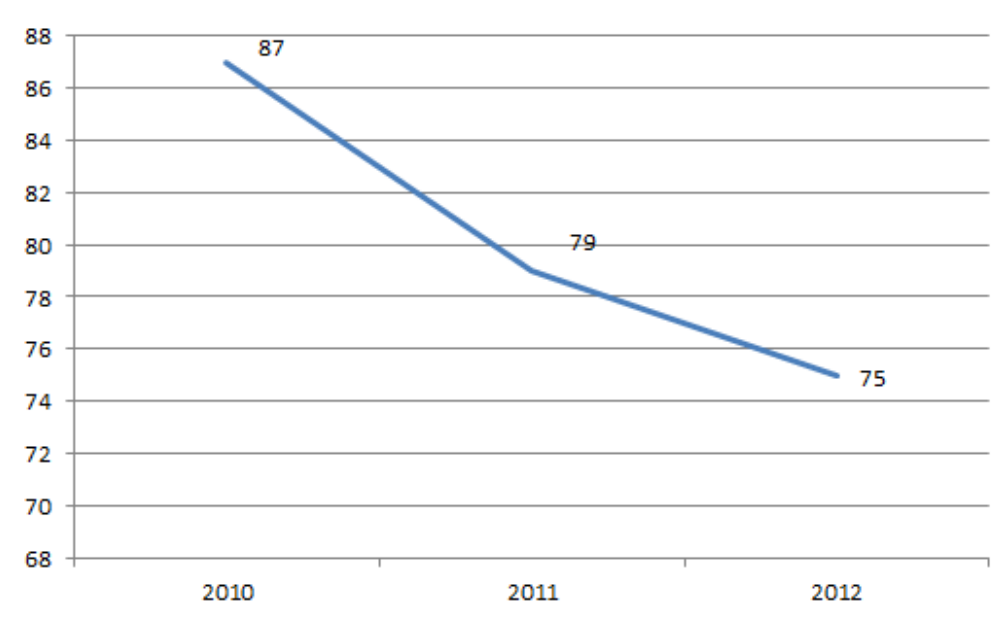
Τα διαθέσιμα στοιχεία αφορούν τα έτη 2010-2012 και αντλήθηκαν από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία και την Eurostat. Παρουσιάζονται επίσης αντίστοιχες πληροφορίες και για άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης που αντιμετώπισαν την οικονομική κρίση ,καθώς και ένα διάγραμμα στο οποίο απεικονίζονται οι πληροφορίες για την Ελλάδα.

Πίνακας 2.2 ΑΕΠ ανά κάτοικο

ΑΕΠ ανά κάτοικο σε μονάδες αγοραστικής δύναμης			
Χώρα	Έτος		
	2010	2011	2012
Ελλάδα	87	79	75
Ισπανία	100	99	97
Ιταλία	101	100	99
Προτογαλία	81	78	75

EUROSTAT, Ελληνική Στατιστική

Διάγραμμα 2.3 ελληνικό ακαθάριστο προϊόν ανά κάτοικο

Ελληνικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανά κάτοικο σε μονάδες αγοραστικής δύναμης

Σημείωση: Τα στοιχεία για το έτος 2013 δεν έχουν δημοσιευθεί ακόμη από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία και την Eurostat

Παρατηρείται επομένως όχι μόνο επιδείνωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας αλλά και η επίδραση που έχει το γεγονός αυτό στην αγοραστική δύναμη των καταναλωτών.

Το φαινόμενο αυτό είναι λογικό καθώς στην περίπτωση που ο πολίτης / καταναλωτής δεν έχει εργασιακή απασχόληση και κατ'επέκταση έναν μισθό, η αγοραστική του δύναμη θα ακολουθεί συνεχόμενη φθίνουσα πορεία μέχρι να μηδενιστεί .

Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται μείωση της αγοραστικής δύναμης του μέσου Έλληνα καταναλωτή κατά την διάρκεια των ετών 2010-2012. Συγκεκριμένα, μειώνεται κατά 10% μέσα σε ένα έτος (2010-2011) και σε δύο έτη κατά 14% (2010-2012).

Τέλος, ο μέσος Έλληνας καταναλωτής έχει την μικρότερη αγοραστική δύναμη κατά την διάρκεια των ετών υπό εξέταση (2010-2012) από τους μέσους καταναλωτές των υπόλοιπων χωρών (Ισπανία, Ιταλία) οι οποίες επίσης αντιμετώπιζαν σοβαρή οικονομική κρίση. Η αγοραστική δύναμη των πορτογάλων καταναλωτών κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα με αυτά των ελλήνων.

2.2 Υπερχρεωμένες χώρες και η αντιμετώπιση των κρίσεων

Η κατάρρευση του διεθνούς νομισματικού συστήματος Breton Woods, οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 και 1978, σηματοδοτούν την έναρξη μιας νέας παγκόσμιας κρίσης στασιμοπληθωρισμού. Η ραγδαία ανάπτυξη των νέων βιομηχανικών κρατών στη ΝΑ Ασία, αναδιαμορφώνουν νέους παίκτες στο παγκόσμιο σύστημα. Για να αντιμετωπίσουν τις πιθανές κρίσεις οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις θα υιοθετήσουν εθνικές στρατηγικές.

Πάντως τα φαινόμενα που ακολουθούν την εκδήλωση της κρίσης είναι περίπου κοινά και για όλες τις οικονομικές θεωρίες, δηλαδή υπάρχει μια παρατεταμένη πτώση του ποσοστού κέρδους το οποίο φέρνει μείωση των επενδύσεων μείωση των εισαγωγών, της απασχόλησης, την αύξηση της ανεργίας, προκαλείται κλίμα πεσιμισμού, άνοδος των επιτοκίων, παραπέρα μείωση των επενδύσεων, σε μια έντονα καθοδική κίνηση για όλες αυτές τις μεταβλητές, όπως περίπου συνέβη κατά την τελευταία κρίση της δεκαετίας του 1970.

Η οικονομική ιστορία είναι γεμάτη από περιπτώσεις κρατικών χρεοκοπιών. Από το 1824 έως το 2009 είχαμε τουλάχιστον 286 επίσημες χρεοκοπίες από 110 κράτη. Υπήρξε ένας μύθος την δεκαετία του '70 που έλεγε ότι τα κράτη δεν μπορούν να χρεοκοπήσουν. Ήταν ένα συμπέρασμα πάνω σε ένα τραπεζικό δόγμα, που έλεγε ότι η περιουσία ενός κράτους αλλά και οι πηγές εσόδων του καθώς και ο πλούτος της χώρας, είναι πάντα πολύ μεγαλύτερος και από το μεγαλύτερο χρέος. Άρα έπρεπε να αποτραπεί να χρεοκοπήσει ένα κράτος για να μπορέσουν οι δανειστές να επωφεληθούν από τον δημόσιο πλούτο και την περιουσία της χώρας.

Μεταξύ του 1978 και 1983 οι ευρωπαϊκές οικονομίες βίωναν το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού (οικονομική στασιμότητα και υψηλός πληθωρισμός). Το ποσοστό της ανεργίας στις ανεπτυγμένες χώρες έφτασε σε ύψη που θύμιζαν τη Μεγάλη Κρίση του Μεσοπολέμου στην περίοδο 1981-83.

Στην δεκαετία του 1980 οι οικονομικές πολιτικές έπαψαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σε άλλα μέρη, να επιδιώκουν τη μέγιστη ευημερία και την πλήρη απασχόληση.

Ιδιωτικοποιήσεις και έμφαση στις αγορές αναδιορθώνουν το ρόλο του δημοσίου, το κράτος πρόνοιας γίνεται εμπόδιο της λογικής της αγοράς ενώ μετά το 1989 θα υπάρξει σύγκλιση των εθνικών οικονομιών καθώς και ενσωμάτωση νέων χωρών της Δύσης στο διεθνές οικονομικό σύστημα.⁷

Αποτέλεσμα του κλίματος της οικονομικής ανασφάλειας ήταν να εμφανιστούν στο προσκήνιο οι υποστηρικτές του οικονομικού νεοφιλευθερισμού (υποστήριζαν ότι οι αγορές πρέπει να λειτουργούν ελεύθερες έτσι ώστε να δημιουργούν πρόσφορες συνθήκες για την αύξηση των κερδών). Αυτό οδήγησε στην όξυνση του παγκόσμιου ανταγωνισμού.

«Η παγκόσμια οικονομία χαρακτηρίζεται από έλλειψη ισορροπίας» αναφέρει ο Άϊρα Κάλις, διευθυντής του τμήματος Παγκόσμιας Οικονομίας της Deloitte Research. «Παρατηρείται εκροή χρημάτων από τις αναπτυγμένες χώρες, οι οποίες έχουν στηρίξει ασυνήθιστα χαμηλά επιτόκια, προς τις αναδύμενες οικονομίες με υψηλότερα επιτόκια. Παράλληλα, η ραγδαία ανάπτυξη των αναδυόμενων αγορών δημιουργεί νέες πληθωριστικές πιέσεις. Πολλές κυβερνήσεις επεμβαίνουν στην αγορά συναλλάγματος, προκειμένου να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών τους επιδεινώνοντας, όμως, τα επίπεδα του πληθωρισμού. Επιπλέον, πολλές χώρες, οι οποίες παραδοσιακά βασίζονταν στις εξαγωγές, όπως η Κίνα, η Ιαπωνία και η Γερμανία και έχουν ανάγκη να κινηθούν προς την εγχώρια ανάπτυξη, εξακολουθούν να στηρίζονται στον εξαγωγικό τομέα. Την ίδια στιγμή, τα κράτη που βασίζονταν κατά κύριο λόγο στις εγχώριες καταναλωτικές δαπάνες (Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ) και κρίνεται αναγκαίο να εξάγουν περισσότερο, αντιμετωπίζουν ανταγωνιστικές νομισματικές υποτιμήσεις στις αγορές-στόχους. Παρά το γεγονός ότι οι απαραίτητες προσαρμογές στη νέα αυτή κατάσταση θα είναι επίπονες βραχυπρόθεσμα, η μη ολοκλήρωσή τους απλώς θα αναβάλει για λίγο μόνο την έλευση της «ημέρας της κρίσης».

Η παγκοσμιοποίηση υπήρξε ένα προϊόν οικονομικών πολιτικών που δείχνει την εντεινόμενη διεθνοποίηση των οικονομικών συναλλαγών και της παραγωγής καθώς

⁷ Κότπιος, Παυλίδης

και την απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών και εμπορικών συναλλαγών, καθώς διαμορφώνει παγκόσμια μονοπώλια.

Κεφάλαια που πήγαιναν από τις ανεπτυγμένες χώρες στις αναπτυσσόμενες με την άνοδο των επιτοκίων δεν ήταν σε θέση να εξυπηρετούν το δικό τους εξωτερικό χρέος. Τα αναπτυσσόμενα κράτη βρέθηκαν σε δεινή θέση και προσπάθησαν να χρηματοδοτηθούν σε βραχυπρόθεσμες επενδύσεις κεφαλαίων από τις ανεπτυγμένες χώρες φροντίζοντας να κρατήσουν σταθερή ισοτιμία των νομισμάτων τους με το δολάριο το οποίο κατέρρευσε όπως σε χώρες τις Λατινικής Αμερικής, το Μεξικό, η Βραζιλία, και η Αργεντινή στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και αρχές της δεκαετίας του 2000. Το ΔΝΤ προσπάθησε και επέβαλε πολιτικές λιτότητας.

Η ύφεση του 1990-91 προκάλεσε τη χειρότερη επίδοση πενταετίας στη μεταπολεμική εποχή για την οικονομία των ΗΠΑ, καθώς συνέπεσε σχεδόν με την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και τις θεωρίες για το «τέλος της ιστορίας» και την οριστική επικράτηση της οικονομίας της αγοράς. Οι πολιτικές αυτές επέτρεψαν μια σταδιακή ανάκαμψη του ποσοστού του κέρδους εις βάρος της μισθωτής εργασίας.

Το 1994 το Μεξικό ήταν το παράδειγμα της νεοφιλελεύθερης επιτυχίας. Ασκούσε ορθή οικονομική πολιτική και κατάφερε να μαγνητίζει τις ξένες επενδύσεις. Είχε υπογράψει με τις ΗΠΑ και τον Καναδά τη συμφωνία για την Ελεύθερη ζώνη Εμπορίου (NAFTA), η οποία μείωνε τους εμπορικούς δασμούς με τις χώρες αυτές. Οι πολιτικές εξελίξεις όμως αύξησαν τον επενδυτικό κίνδυνο. Έτσι η σχέση απόδοσης κινδύνου έχασε την αρχική της ισορροπία και οι επενδυτές ζητούσαν μεγαλύτερες αποδόσεις γιατί είχε αυξηθεί ο κίνδυνος απώλειας των χρημάτων τους. Το μεξικάνικο νόμισμα ήταν συνδεδεμένο με σταθερή ισοτιμία με το δολάριο. Όταν ο κίνδυνος για τους επενδυτές αυξήθηκε άρχισαν να πιέζουν το πέσο προς τα κάτω και αυτό ανάγκασε τη κυβέρνηση να δαπανά συναλλαγματικά αποθέματα για να συγκρατήσει την ισοτιμία, μετέτρεψε δισεκατομμύρια βραχυπρόθεσμου χρέους που είχαν ονομαστική αξία από δολάρια σε πέσο. Το πέσο με την πτώση που σημείωνε, έκανε το μέγεθος του χρέους που ήταν σε δολάρια να λάβει τρομακτικές διαστάσεις. Χιλιάδες επιχειρήσεις χρεοκόπησαν. Οι αξίες των μετοχών καταβυθίστηκαν και η

προσπάθεια της κυβέρνησης για μετακύληση του χρέους προσέκρουσε στην απροθυμία των ομολογιούχων.

Στο σημείο αυτό εκδηλώθηκε η παρέμβαση των ΗΠΑ. Προκειμένου να μη διαχυθεί η κρίση και στις άλλες αναδυόμενες χώρες και προκειμένου να αποφευχθούν οι μεγάλες ροές μεταναστών προς τις ΗΠΑ, η κυβέρνηση ανέλαβε να εγγυηθεί το δημόσιο χρέος του Μεξικού. Μαζί με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο επεξεργάστηκαν ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων της μεξικάνικης οικονομίας και έτσι μειώθηκε η ανάγκη πρόσθετης απόδοσης για τον αυξημένο κίνδυνο που εμφανίστηκε στη χώρα. Όμως η ανεργία και το βιοτικό επίπεδο πεσμένο χρειάστηκαν πέντε χρόνια για να αποκατασταθεί το βιοτικό επίπεδο. Μεγάλο πρόβλημα στο Μεξικό υπήρξε ο κρατικός προϋπολογισμός, κυβερνήσεις όπως του Μεξικού που είναι αναξιόπιστες και αναξιόχρεες συναντούν προβλήματα κατά την πώληση μακροπρόθεσμων ομολόγων τους και συνήθως καταλήγουν να έχουν μεγάλα χρέη τα οποία πρέπει να τα ανανεώνουν.

Το Μεξικό είχε την κυριαρχία πάνω στις νομισματικές του αρχές, κάτι που του επέτρεπε να αποφασίζει για τη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική. Μπορούσε συνεπώς να αυξήσει ή να μειώσει τα επιτόκια για να επανακτήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Μπορούσε να αυξήσει ή να μειώσει την αξία του νομίσματος του σε σχέση με το δολάριο. Όμως και η κερδοσκοπία που ασκήθηκε στο πέσοσ έδειξε ότι το Νομισματικό Συμβούλιο δεν έδωσε την προστασία που χρειαζόταν.⁸

Η αποτίμηση της μεξικάνικης «κρίσης της τεκίλας» και η σύγκριση της με την τρέχουσα ελληνική δεν μπορούμε να πούμε ότι εμφανίζει ομοιότητες.

Το Μεξικό ήταν ο πρόλογος για τους κινδύνους, το *φαινόμενο τεκίλα* εξαπλώθηκε και στην Λατινική Αμερική αλλά και στην Νοτιοανατολική Ασία το 1997, που είχε και εκεί μεγάλες συνέπειες. Οι υψηλοί δείκτες έκαναν τις ασιατικές αγορές να μοιάζουν ελκυστικές, όμως όταν οι ΗΠΑ αποφάσισαν να περιορίσουν τη δική τους προσωρινή ύφεση μειώνοντας τους δείκτες ενδιαφέροντος, έκαναν την αγορά τους πιο ελκυστική και την ασιατική πιο ριψοκίνδυνη. Αλυσιδωτές αντιδράσεις ακολούθησαν,

⁸ Κρούγκμαν, 2009

ξεκινώντας με την Ταϊλάνδη και στη συνέχεια τις Φιλιππίνες, το Χόνγκ Κόνγκ, την Ινδονησία, την Μαλαισία πυροδοτώντας μια πρωτοφανή παγκόσμια κρίση. Το ΔΝΤ επέφερε την πτώχευση πολλών τραπεζών, ενώ οι παραγωγικές επιχειρήσεις παρέλυσαν λόγω έλλειψης ρευστότητας.

Η κρίση στην Νοτιοανατολική Ασία συμπαρέσυρε και την Ρωσία το 1998. Ο τρόπος ιδιωτικοποίησης των κρατικών επιχειρήσεων κατάφεραν να οδηγήσουν την χώρα σε αποβιομηχανοποίηση προς όφελος της παραγωγής πρώτων υλών. Υπήρξε αδυναμία αποτελεσματικής οικονομικής πολιτικής, υποτίμηση του νομίσματος και πολιτική αστάθεια ενώ όταν οι τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου έπεσαν, η Ρωσία δέχτηκε το μεγαλύτερο πλήγμα.

Οι ξένοι επενδυτές πήραν τα χρήματα τους από τη Ρωσία με αποτέλεσμα η δυναμική των τραπεζών να μειωθεί δραματικά. Η κρίση χτύπησε και τις Ουκρανία και Τσεχία και φυσικά τους δείκτες των χρηματιστηρίων, που σημείωσαν μια από τις μεγαλύτερες πτώσεις τους. Η καπιταλιστική ανάπτυξη συνδυάστηκε με υπανάπτυξη. Ένα δάνειο 22,6 δισ. δολ. από το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα χορηγήθηκε στη Ρωσία τον Ιούλιο του 1998 για να αποκαταστήσει τη σταθερότητα στη ρωσική αγορά. Σε διάστημα μόλις ενός μήνα έχασε τα δύο τρίτα της αξίας του το ρούβλι έναντι του δολαρίου.⁹

Η δεκαετία του '80 ήταν δύσκολη για την Αργεντινή. Στρατιωτική δικτατορία, αποδιοργάνωση του στρατού στα Φόκλαντς, οικονομική κατάρρευση, μεγάλη άνοδος του πληθωρισμού (με τον πληθωρισμό να μετράται σε χιλιάδες τις εκατό – ο μέσος πληθωρισμός το 1990 ήταν 7.029,16%). Το χρέος της χώρας αυξήθηκε ραγδαία τη δεκαετία του '90 και μαζί με τη διαφθορά της κυβέρνησης, η χώρα οδηγήθηκε σε μια κατάσταση που η κυβέρνηση δεν μπορούσε να ελέγξει. Το πραγματικό ΑΕΠ το 1990 ήταν 6% χαμηλότερο από το ΑΕΠ του 1974.

Οι επενδυτές έχασαν την εμπιστοσύνη τους στην αγορά και στράφηκαν στις τράπεζες για αναλήψεις. Στην κεντρική τράπεζα της απαγόρευαν να τυπώσει νέα πέσος, θα τύπωνε μόνο αν τα αντάλλαζε με δολάρια. Η κυβέρνηση πάγωσε τους τραπεζικούς λογαριασμούς για έναν ολόκληρο χρόνο και επέτρεπε μόνο αναλήψεις

⁹ Τομπάζος, 2010

μικροποσών. Ως αποτέλεσμα όλων αυτών αυξήθηκαν σημαντικά τα επιτόκια δανεισμού τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα, οδηγήθηκαν στη διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου εγχώριας συνολικής δαπάνης και στην διόγκωση των ελλειμμάτων στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών. Με παρέμβαση του ΔΝΤ δόθηκε βοήθεια ύψους 22 δισεκατομμύρια δολάρια.

Κεντρικό σημείο ήταν η δημιουργία του Currency Board (CB), η πρόσδεση του νέου peso με το δολάριο με σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία. Το CB επιλέχθηκε ως όπλο εναντίον του πληθωρισμού, ενώ επιβάλλοντας δια νόμου την υποχρεωτική μετατρεψιμότητα του νέου peso με το δολάριο, αφαιρέθηκε ταυτόχρονα η δυνατότητα χρηματοδότησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων με τη δημιουργία νέου χρήματος. Ταυτόχρονα ξεκίνησε ένα πρόγραμμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων με κύριους άξονες τις ιδιωτικοποιήσεις.

Οι στόχοι δεν επετεύχθησαν και το 2001 υπό την καθοδήγηση του ΔΝΤ η Αργεντινή προσπάθησε να επιμηκύνει τις πληρωμές τόκων και χρεολυσίων χρέους της. Με δεδομένη τη δύσκολη οικονομική κατάσταση της οικονομίας της και την αδυναμία στήριξης στο εθνικό της νόμισμα, το οποίο είχε κλειδωθεί με το δολάριο, οι όροι που προσφέρθηκαν στους κατόχους των ομολόγων, προκειμένου να είναι ελκυστικοί, έπρεπε να γίνουν γενναιόδωροι.

Το αποτέλεσμα ήταν να αυξηθεί η συνολική αξία εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους κατά 28%. Απόρροια αυτής της επιχείρησης εθελοντικής αναδιάρθρωσης – εκτός από τις τεράστιες αμοιβές της τάξης των 300 εκατ. δολαρίων, που εισέπραξαν οι μεσολαβούσες επενδυτικές τράπεζες – ήταν η κυβέρνηση να βρεθεί με έναν ακόμη μεγαλύτερο όγκο χρέους.

Το ΔΝΤ σταμάτησε τη χορήγηση οικονομικής βοήθειας στην Αργεντινή, λόγω της αδυναμίας της χώρας να εκπληρώσει τους στόχους του προγράμματος σταθεροποίησης. Η αδυναμία της να καλύψει τις υποχρεώσεις της ουσιαστικά έθεσε την Αργεντινή εκτός διεθνών αγορών, σταματώντας απότομα τη ροή των επενδύσεων προς τη χώρα. Ως αποτέλεσμα τον Αύγουστο του 2001 η κυβέρνηση της

Αργεντινής, αδυνατώντας να αναδιαρθρώσει το υπόλοιπο χρέος της, αναγκάστηκε να κηρύξει επίσημη πτώχευση.¹⁰

Τη σύγχυση για την αποτελεσματικότητα της καπιταλιστικής οικονομίας (στη νεοφιλελεύθερη μάλιστα εκδοχή της ήδη από το 1980) επέτεινε η περίοδος 1995-2001 με τις υψηλές επιδόσεις (της οικονομίας των ΗΠΑ) την ευφορία για τη «νέα οικονομία», το νέο οικονομικό παράδειγμα, το τέλος του οικονομικού κύκλου (εκτός από τα χρηματοπιστωτικά επεισόδια στην ανατολική Ασία τα οποία τελικά δεν επηρέασαν Ευρώπη και ΗΠΑ, αλλά έβαλαν τέλος και σε μια σειρά από θεωρίες για το ακολουθητέο μοντέλο ανάπτυξης).

Η προσπάθεια μπορεί να πέτυχε αλλά αφού είχαν ληφθεί οδυνηρά μέτρα για την διάσωση της οικονομίας, τίποτα δεν εγγυάται ότι την επόμενη φορά η ίδια στρατηγική θα φέρει αποτελέσματα. Όμως το 2001 με την ύφεση και στα τρία κέντρα της παγκόσμιας καπιταλιστικής οικονομίας, τη χρηματιστηριακή υποχώρηση και την περαιτέρω αύξηση των ανισοτήτων φάνηκε ότι η φιλολογία περί «νέας οικονομίας», απρόσκοπτης και αρμονικής ανάπτυξης και του τέλους των διακυμάνσεων ήταν και αυτήν τη φορά λαθεμένη.

Το έτος 2004 σηματοδοτεί μάλλον την κορυφή των επιδόσεων της παγκόσμιας οικονομίας κατά την τελευταία δεκαετία αλλά αυτή η ανάπτυξη οφείλεται περισσότερο στην Κίνα και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ ήδη οι ανεπτυγμένες οικονομίες επιβραδύνουν τους ρυθμούς τους.

Τέλος το 2007-8 έχουμε περάσει από την πεποίθηση για την κυριαρχία και παντοδυναμία του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου στην κρίση της καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης που απειλεί όχι μόνο τον χρηματοπιστωτικό τομέα αλλά και την πραγματική οικονομία.

Στην περίπτωση της κρίσης των ακινήτων στην αμερικάνικη αγορά, αυτοί που υπέφεραν είναι οι τράπεζες και τα κερδοσκοπικά hedge funds, που αγόρασαν τα χρέη για ακίνητη περιουσία. Αυτή τη φορά, δεν πρόκειται για μικρούς αποταμιευτές που έβαζαν το μηδαμινό τους κεφάλαιο σε εξαφανιζόμενες σε μια νύχτα μετοχές, αλλά

¹⁰ Eurobank, 2010

κυρίως για τράπεζες που χρηματοδοτούσαν την αγορά υπερτιμημένων ακινήτων και τις καταναλωτικές δαπάνες των ιδιοκτητών κατοικίας.

Ο πανικός, που προκλήθηκε από την πτώχευση της Lehman Brothers το 2008, οδήγησε αμέσως το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα σε τεράστια κρίση ρευστότητας, με φυγή καταθέσεων προς ασφαλέστερες εναλλακτικές επενδύσεις (Κυβερνητικά Ομόλογα) και μετρητά και πάγωμα των διατραπεζικών αγορών και των αγορών χρήματος και κεφαλαίου.

Ταυτόχρονα, παρατηρήθηκε κάθετη μείωση των χρηματοδοτήσεων της οικονομίας και του παγκόσμιου εμπορίου στην προσπάθεια αντιμετώπισης της κρίσης ρευστότητας. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, μετατράπηκε ταχύτατα σε παγκόσμια ύφεση.

2.3 Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος

Κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, η ανθρωπότητα γνώρισε μια περίοδο μεγάλης νομισματικής αστάθειας που περιλάμβανε υπερπληθωριστικές τάσεις με φυσικό επακόλουθο τις συχνές και μεγάλες μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Στο τέλος του πολέμου, στην Διάσκεψη του Bretton Woods αποφασίστηκε η δημιουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), της Παγκόσμιας Τράπεζας και φυσικά όπως ήδη έχει αναφερθεί υπήρξε και η υιοθέτηση του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών (γνωστό ως το σύστημα του Bretton Woods).

Κυρίαρχο εργαλείο μέτρησης της συνολικής αξίας σε χρηματικές μονάδες των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή είναι το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) το οποίο εφαρμόστηκε λίγο μετά το Breton Woods .

Σε κάθε κοινωνία υπάρχουν οι συντελεστές παραγωγής, η μέτρησή των οποίων σε καθορισμένη χρονική περίοδο θα μας δώσει την οικονομική ανάπτυξη που είναι ποιοτικός όρος της μακροοικονομίας. Η θετική αλλαγή, αύξηση του ΑΕΠ, είναι η οικονομική μεγέθυνση δηλαδή η ικανότητα μιας οικονομίας να παρουσιάζει αύξηση

του ρυθμού παραγωγής αγαθών όταν υπάρχει συσσώρευση κεφαλαίου και τεχνολογική μεταβολή, παράγοντες που ενισχύουν την εργατική παραγωγικότητα και την αύξηση του πληθυσμού και αναφέρεται αποκλειστικά στο ποσοτικό ζήτημα του ΑΕΠ. Οι αντιλήψεις αυτές εμφανίστηκαν στη Δυτική Ευρώπη κατά την πρόιμη Νεώτερη Εποχή, όταν έγινε αντιληπτό πως μία οικονομία μπορούσε να παράγει πλεόνασμα αγαθών.

Στην παρατεταμένη κρίση υπάρχει μείωση στο άνω του 10% στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, ενώ η διάρκεια της κρίσης πρέπει να υπερβεί το ένα έτος. Οι κεντρικές τράπεζες ενδιαφέρονται για την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και για αυτό χρησιμοποιούν τις νομισματικές και τις εποπτικές εξουσίες.¹¹

Από την Ιταλία του 13ου αιώνα μέχρι πρόσφατα τις λειτουργίες του πιστωτικού συστήματος τις εκτελούσαν μόνο οι τράπεζες ενώ σήμερα έχει διευρυνθεί ο τομέας μπορούν και οι αγορές να προσφέρουν πολλές από τις υπηρεσίες που μέχρι πρότινος εξυπηρετούσαν μόνο οι τράπεζες .π.χ. ασφάλιση επιχείρησης λόγω συναλλαγματικών κινδύνων.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ένα σύστημα διαμεσολάβησης ανταλλαγής αγαθών που φέρνει σε επαφή τους αποταμιευτές με τους επενδυτές, τον πυρήνα του αποτελούν οι τράπεζες. Στο τραπεζικό σύστημα υπάρχουν οι κεντρικές τράπεζες, οι εμπορικές και άλλοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί. Αν και δεν έχει δοθεί ακόμα ένας ορισμός για το τι είναι τράπεζα υιοθετήθηκε ένας εμπειρικός ορισμός “Τράπεζα είναι ένας οργανισμός του οποίου η τρέχουσα δραστηριότητα συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων του κοινού στη χορήγηση δανείων.

Η διαμεσολαβητική τους δραστηριότητα ορίζεται ως προς την άντληση καταθέσεων, που εισέρχονται στην τράπεζα και χορηγούνται είτε με μορφή δανεισμού, είτε με μορφή ομολόγων και μετοχών.

Οι κεντρικές τράπεζες που θα δημιουργηθούν στις ανεπτυγμένες χώρες, θα προσπαθήσουν να παρέχουν ένα ομαλό περιβάλλον στην αγορά, να θωρακίσουν την

¹¹ Προβόπουλος, Γκόρτσος

ικανότητα τους ώστε να μην υπάρξει το κατάλληλο πεδίο για κερδοσκοπικά παιχνίδια εναντίον της χώρας τους, αλλά και να εφαρμόσουν μια επιθυμητή νομισματική πολιτική. Θα αποτελέσουν όμως και το μοχλό εφαρμογής της νομισματικής πολιτικής της χώρας που ανήκουν.

Με την εγκατάλειψη του κανόνα χρυσού σε περιφερειακές χώρες θα υπάρξει έντονη τραπεζική δραστηριότητα θα κατά την δεκαετία του 1920. Θα δημιουργηθούν κεντρικές τράπεζες, μέσα στο πλαίσιο ανοικοδόμησης των χωρών τους, οι οποίες θα προσπαθήσουν να υπερασπιστούν ένα σύστημα που έπλεε τα λούστια, τις συναλλαγματικές ισοτιμίες λίγο πριν την κατάρρευση του διεθνές συστήματος . Θα δώσουν πιστώσεις σε εμπορικές τράπεζες και δάνεια στις χώρες τους.

Στην Ελλάδα με την ίδρυση της η Τράπεζα της Ελλάδος θα φορτωθεί με ένα αβάσταχτο κρατικό χρέος και με ελάχιστα αποθέματα χρυσού και συναλλάγματος και με την ήδη υπάρχουσα Εθνική Τράπεζα κυρίαρχη (που λειτουργούσε ως κεντρική τράπεζα).

Οι εμπορικές τράπεζες και ειδικά η Εθνική Τράπεζα ήδη είχαν ιδρύσει υποκαταστήματα στο εξωτερικό και μπορούσαν να έχουν καθαρή εκροή ξένου συναλλάγματος.

Σε συνομιλία τους τα μέλη της Δημοσιονομικής Επιτροπής Της Κοινωνίας των Εθνών ζήτησαν αν γινόταν επικίνδυνη η Εθνική Τράπεζα απέναντι στην Τράπεζα της Ελλάδος να υπάρξει κρατική παρέμβαση.¹² Προκειμένου να προσδιοριστούν οι διατάξεις της Συνθήκης για την ONE, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 1998 ενέκρινε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης για την διασφάλιση της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Οι πολιτικοί αρχηγοί θα συμφωνήσουν για το ποιοί θα προταθούν ως μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) αφού υιοθέτησαν το ενιαίο νόμισμα και όρισαν Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο για την ΕΚΤ η ίδρυση της ΕΚΤ έγινε 1 Ιουνίου 1998.

¹² Mazower, 2002

Το Ευρωπαϊκό σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) λειτούργησε με πρωταρχικό στόχο την διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Το ΕΣΚΤ αποτελείται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των μελών της ζώνης του ευρώ. Το Ευρωσύστημα προσπαθεί να στηρίζει τις οικονομικές πολιτικές μέσα την Κοινότητα και εφαρμόζει και χαράζει τη νομισματική πολιτική του ευρώ, κατέχει και διαχειρίζεται τα επίσημα συναλλαγματικά διαθέσιμα των κρατών μελών ενώ ενεργεί σύμφωνα με τις αρχές της ανοιχτής αγοράς.

Οι κεντρικές τράπεζες στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες από τον 19ο αιώνα, μπορούν και ασκούν επιρροή στα επιτόκια αυτό οφείλεται στο ότι διαθέτουν την παροχή ρευστότητας σε περίπτωση έλλειψης κεφαλαίων, ήταν ένας τρόπος διασφάλισης των καταθετών για τις καταθέσεις τους.

Στην Ελλάδα το τραπεζικό σύστημα δέχτηκε πολλές αλλαγές για να ευθυγραμμιστεί με τον ενιαίο ευρωπαϊκό πιστωτικό τομέα με απώτερο σκοπό την αποτελεσματικότητα και την ασφάλεια.

Στο χρηματοπιστωτικό τομέα αναλύονται ξεχωριστά οι τραπεζικές και οι χρηματιστηριακές κρίσεις, παρόλο που είναι αλληλένδετα δεμένες. Οι τραπεζικές κρίσεις προκύπτουν από οικονομικές ζημιές, καμία φορά τραπεζικές κρίσεις μπορεί να πλήξουν έναν μικρό αριθμό τραπεζών και γενικευμένες που συμπεριλαμβάνουν το σύνολο του τραπεζικού τομέα όπου εκεί δημιουργείται ένα είδος πανικού στους καταθέτες με ομαδικές αναλήψεις το λεγόμενο Bank run. Όταν οι τράπεζες διαθέτουν μεγάλο δίκτυο στο εξωτερικό, μεγάλο όγκο συναλλαγών, καθώς και αλληλεξάρτηση με ιδρύματα του εξωτερικού, είναι παράγοντες που συμβάλουν στο διεθνή αντίκτυπο που θα υπάρξει σε ενδεχόμενη κρίση με έντονο το παράδειγμα της Lehman Brothers στις ΗΠΑ το 2008. Αρχικά παρουσιάστηκε σαν κρίση των επιχειρήσεων real estate με μεγάλα ποσοστά αθέτησης υψηλού κινδύνου και κυμαινόμενου επιτοκίου δανείων.

Η αιτία υπήρξε λόγω παράβλεψης των κριτηρίων για αυστηρή δανειοδότηση με αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών των σπιτιών και την υπερχρέωση των νοικοκυριών τα επιτόκια αυξήθηκαν και το γεγονός αυτό οδήγησε σε οικονομική κρίση. Παρατηρούμε, ότι σε περίπτωση μεγάλης συστημικής τραπεζικής κρίσης μπορεί να συμπαρασύρει το σύνολο της οικονομικής ζωής. Για να αποφευχθούν

τραπεζικές κρίσεις δημιουργήθηκε ένα πλέγμα ασφάλειας που περιλαμβάνει ρυθμιστικούς κανόνες μικροληπτικής και μακροληπτικής εποπτείας. Σε αυτό το πλαίσιο εκδόθηκαν από την Επιτροπή Βασιλείας τα κανονιστικά πλαίσια της Βασιλείας I, II και III¹³.

Οι αυξήσεις των τιμών των μετοχών και οι απότομες πτώσεις τους με παράδειγμα την κατάρρευση των κεφαλαιαγορών παγκοσμίως το 1987, ακολούθησε η κατάρρευση του χρηματιστηρίου και της αγοράς ακινήτων στην Ιαπωνία το 1990. Για αυτές τις χρηματιστηριακές φούσκες προσπαθούν να υπάρξουν εποπτικοί μηχανισμοί για την αντιμετώπιση τους .

Για την αντιμετώπιση θα χρειαστεί να περιορίσουν τον χρηματιστηριακό δανεισμό και τον όγκο των συναλλαγών στο χρηματιστήριο καθώς θα πρέπει και να περιορίσουν τις αλόγιστες συμπεριφορές των επενδυτών.¹⁴ Ωστόσο η οικονομική κρίση επηρέασε τον ελληνικό τραπεζικό σύστημα με μείωση της κερδοφορίας. Παράλληλα υπήρξε σημαντική επιδείνωση των δεικτών αποτελεσματικότητας των ελληνικών τραπεζών .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Πρόβλημα ελληνικού δημόσιου χρέους

3.1 Ιστορικό, Ελλάδα και δημόσιο χρέος

Το Δημόσιο Χρέος αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει σήμερα, η ελληνική οικονομία. Ως δημόσιο χρέος ορίζεται το μέγεθος που αναφέρεται στον υφιστάμενο δανεισμό του Δημοσίου σε δεδομένο χρονικό σημείο. Το δημόσιο χρέος είναι αποτέλεσμα του δημόσιου δανεισμού, ο οποίος αποτελεί ένα από τα πιο αξιόλογα μέσα χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών

¹³ Κότπιος, Παυλίδης

¹⁴ Προβόπουλος, Γκίκας

(Γεωργακόπουλος, 1997). Τα κράτη πέρα από το δημόσιο δανεισμό αντλούν πόρους για τις δαπάνες τους και με άλλους τρόπους, όπως είναι η φορολογία και παλιότερα η έκδοση νέου χρήματος (μέτρο, το οποίο καταργήθηκε με την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ).

Η Ελληνική οικονομία ταλανίζεται από σειρά παραγόντων τόσο εσωτερικών όσο και διεθνών. Η διεθνής οικονομική κρίση είναι γεγονός, δεν μπορεί όμως να αποτελέσει άλλοθι για τα προβλήματα μας. Η προσέγγιση ότι η κρίση είναι διεθνής και τα προβλήματα της οικονομίας προέρχονται από αυτή είναι αναποτελεσματική, συσκοτίζει τις ευθύνες των κυρίαρχων δυνάμεων, οδηγεί σε λαθεμένες επιλογές και αδιέξοδα και τελικά δεν βοηθά στην ανασυγκρότηση της οικονομίας, στην άμβλυνση των ανισορροπιών και των κοινωνικών προβλημάτων συνοχής, που αυτή δημιουργεί.

Κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βιώνει την οικονομική κρίση με διαφορετικό τρόπο, σε διαφορετική έκταση και ένταση, ανάλογα με τη δομή στην οικονομική της διάρθρωση. Διαφορετικά βιώνει η Γαλλία και η Γερμανία την κρίση και διαφορετικά οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου όπως η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ελλάδα. Έτσι, κάθε χώρα δρά στο πλαίσιο των κατευθύνσεων της, στο μέτρο των αναγκών και των προβλημάτων της και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της.

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της οικονομίας μας είναι ύπαρξη διαρθρωτικών προβλημάτων πολύ πριν την εμφάνιση της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης, τα οποία διογκώθηκαν τα τελευταία χρόνια με την εμμονή στην άσκηση πολιτικών στη κατεύθυνση των αυτορυθμιζόμενων αγορών.

Στην Ελλάδα, τη δεκαετία του 1980 η κατάσταση άλλαξε ριζικά και το δημόσιο χρέος διευρύνθηκε τόσο πολύ, ώστε αποτέλεσε σοβαρό πρόβλημα σε πολλές χώρες, τόσο σε αναπτυσσόμενες όσο και αναπτυγμένες. Αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης, ήταν, πρώτον η ανάπτυξη της σχετικής οικονομικής φιλολογίας, η οποία, όπως ήταν φυσικό, άλλαξε γενική κατεύθυνση στρεφόμενη από την θεωρία στην πολιτική και δεύτερον προσαρμογή της οικονομικής πολιτικής. Ο περιορισμός του δημόσιου χρέους άρχισε να αποτελεί έναν από τους βασικούς σκοπούς τόσο της βραχυχρόνιας

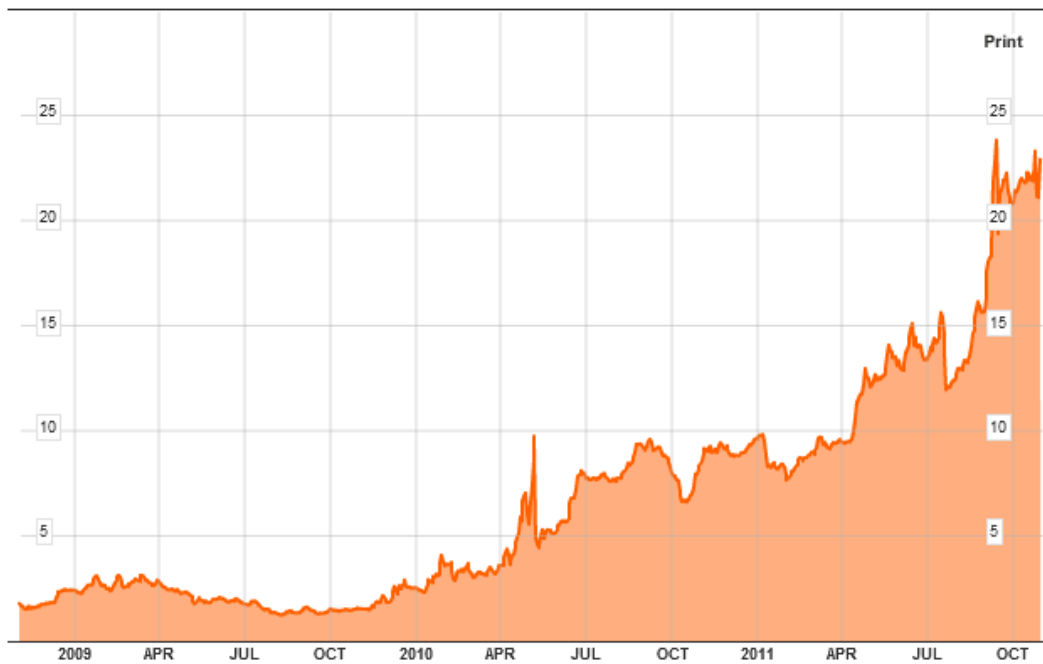
όσο και της μεσοχρόνιας οικονομικής πολιτικής, και συγκεκριμένα της βραχυχρόνιας πολιτικής οικονομικής σταθεροποίησης και των μεσοχρόνιων προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής. Όμως από τότε μέχρι σήμερα, για τριάντα χρόνια περίπου η Ελλάδα δεν μπόρεσε να διαχειριστεί την κατάσταση αυτή, με αποτέλεσμα το δημόσιο χρέος να αυξάνεται συνεχώς.

Η Ελλάδα περιήλθε σε δεινή οικονομική κατάσταση και η ανάγκη για δανεισμό για την κάλυψη εσωτερικών αναγκών αλλά και για εξυπηρέτηση των ήδη υπαρχόντων δανείων κατέστη αδύνατη λόγω εκτίναξης των spreads δανεισμού προς την Ελλάδα. Μακροχρόνιες σαθρές πολιτικές τακτικές σε συνδυασμό με κερδοσκοπικές τάσεις και την απώλεια εμπιστοσύνης από τις αγορές προς την ελληνική οικονομία λόγω και της απόκρυψης κρίσιμων οικονομικών μεγεθών οδήγησαν στην υπογραφή δανειακών συμβάσεων μεταξύ της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Δ.Ν.Τ.

Προαπαιτούμενο των δανείων αυτών είναι το μνημόνιο, το οποίο ουσιαστικά αποτελεί ένα πλάνο δράσης που πρέπει να ακολουθήσει η Ελλάδα με σκοπό την δημοσιονομική τακτοποίηση και την επάνοδο στις αγορές. Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος όλοι σχεδόν οι νόμοι που ψηφίστηκαν περιείχαν διατάξεις εργασιακού ενδιαφέροντος.

Οι δανειακές συμβάσεις που υπογράφηκαν από την Ελλάδα από τον Μάιο του 2010 και ύστερα είχαν μια σειρά επιπτώσεων στο Εργατικό Δίκαιο της χώρας. Μια σειρά γεγονότων οδήγησαν στην ανάγκη η χώρα να αιτηθεί διμερή δάνεια τον Απρίλιο του 2010 από τα υπόλοιπα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αυτή την κίνηση προέβη για να καλύψει τις τρέχουσες οικονομικές ανάγκες του ελλειμματικού Ελληνικού κράτους επειδή το κόστος δανεισμού από τις αγορές έφτασε σε απαγορευτικά επίπεδα την άνοιξη του 2010.

Διάγραμμα 3.1: Πορεία του ελληνικού κόστους δανεισμού 2009-2011(spreads)

Πηγή Ναυτεμπορική 2011

3.2 Το Αδιέξοδο

«Δυστυχώς κύριοι, επτωχέυσαμεν», ανακοίνωσε 10 Δεκέμβρη, το 1893 ο Χαρίλαος Τρικούπης στη Βουλή. Το φιλόδοξο πρόγραμμα δημοσίων έργων και εκσυγχρονισμού του Τρικούπη είχε χρηματοδοτηθεί από δάνεια που του δοθήκαν από τις προστάτιδες δυνάμεις και για τα οποία ζήτησε αναχρηματοδότηση με νέο δάνειο από την Αγγλία. Οι όροι που έθεσαν όμως οι δανειστές ήταν σκληροί, ο Δηλιγιάννης από την αντιπολίτευση θα θεωρήσει τους όρους εξευτελιστικούς για το έθνος. Η κυβέρνηση Τρικούπη παραιτήθηκε μετά την κατακραυγή που υπέστη.

Το δάνειο αυτό χρησιμοποιήθηκε από τις «προστάτιδες» ξένες δυνάμεις ποικιλοτρόπως, ώστε να μπορούν να ασκούν έναν επιθετικό έλεγχο στα εσωτερικά της Ελλάδος. Μετά από 14 χρόνια η διόγκωση του χρέους θα επιφέρει παύση

πληρωμών ενώ το 1898 θα εισέλθει η Ελλάδα σε Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο. Ο ΔΟΕ διατηρήθηκε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950.¹⁵

Είναι φανερό ότι από τον 19^ο αιώνα στην Ελλάδα ήταν πολύ ισχυρό το πελατειακό σύστημα. Η δύναμη του πελατειακού συστήματος οφείλεται στην συνεχή αλληλεπίδρασή του με τους πολιτικούς, εκλογικούς και κοινοβουλευτικούς ανταγωνισμούς. Αυτό το σύστημα λειτουργεί όχι μόνον ως μηχανισμός που εξυπηρετεί τις προσωπικές ανάγκες πατρώνων και πελατών, αλλά και ως σύστημα που εξυπηρετεί τα μεγάλα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, καθιστώντας τελικά τη δημοκρατία περισσότερο τυπική παρά ουσιαστική και όπως επισημαίνει ο Κ. Βεργόπουλος ‘‘Η πτώχευση του 1893 αποτελεί τη νομοτελειακή κατάληξη μιας γενικότερης εθνικής και οικονομικής πολιτικής που έχει την αφετηρία της στην μεταπολίτευση του 1862 και που συνδέεται με την προσπάθεια του νέου κράτους-έθνους να επιλύσει ταυτόχρονα το πρόβλημα της εθνικής ολοκλήρωσης και της οικονομικής ανάπτυξής του μέσα σε ένα δυσμενές διεθνές κλίμα και ενάντια στην πληθώρα των εσωτερικών δομικών δυσχερειών’’.

Μια σειρά κανονιστικών συμπεριφορών διαμορφώνουν την υπευθυνότητα του ατόμου. Η πρωτοσύστατη του ελληνικού κράτους, σε αντίθεση με τον Βορρά, δεν αποτελεί αποτέλεσμα των κοινωνικών αγώνων αλλά αποτέλεσμα της ελίτ της ολιγαρχίας (όπως το Ελληνικό Κοινοβούλιο), πάνω στις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες. Το κοινοβουλευτικό καθεστώς αποτέλεσε λύση στην έντονη αντιπαράθεση τοπικής και κεντρικής εξουσίας που χαρακτήριζαν την χώρα μετά την Τουρκική κατοχή.¹⁶

Η Ελλάδα, το 1916, θα κοπεί στα δύο: στην μια μεριά το κράτος της Θεσσαλονίκης αποφάσισε να διενεργηθεί στρατολογία σε μεγάλη κλίμακα και οργάνωσε την μεραρχία του Αρχιεπάγγου και κατόπιν τις μεραρχίες Κρήτης και Σερρών, και από την άλλη μεριά η κυβέρνηση των Αθηνών αντιπαρατασσόταν στους οπαδούς του Βενιζέλου. Η Συνθήκη των Σεβρών (1920) παραχωρούσε στην Ελλάδα τη Δυτική και Ανατολική Θράκη, τα νησιά Ίμβρο και Τένεδο, επικύρωνε την κυριαρχία της στα

¹⁵ Δερτιλής

¹⁶ Αλεξάκης 2005

άλλα νησιά του Αιγαίου που κατείχε από το 1913 και εμπιστευόταν τη διοίκηση της περιοχής της Σμύρνης στο ελληνικό κράτος, με ρόλο τοποτηρητή για τη δημόσια τάξη στην Ιωνία.

Οι πτωχεύσεις αυτές στην Ελλάδα συνέβαλαν πάντοτε σε πολιτικές ανακατατάξεις και σε παρεμβάσεις των μεγάλων δυνάμεων, ενώ είναι γεγονός ότι προσπάθειες εκσυγχρονισμού είχαν ξεκινήσει ήδη από τις αρχές του αιώνα και κυρίως κατά την δεκαετία του βενιζελισμού.¹⁷

Με την επικράτηση του Βενιζέλου εγκαινιάζεται μια νέα περίοδος πολιτικής κυριαρχίας, που θα προσπαθήσει για τον εκσυγχρονισμό του ελληνικού κράτους. Όμως από το 1923 ως το 1932 τα συνεχή δάνεια από το εξωτερικό αυξάνουν το ανυπέβλητο πια δημόσιο χρέος, ενώ το ισοζύγιο πληρωμών παρά τις όποιες προσπάθειες παραμένει αρνητικό.

Το 1929 θα υπάρξει διεθνείς οικονομική κρίση ύστερα από το κραχ του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης. Η κρίση είχε άμεσες συνέπειες στην οικονομία της Ελλάδας, δεν μπορούσε να εξάγει τα προϊόντα της ενώ έχει περάσει μόλις ένας χρόνος που είχε επανέλθει στον «κανόνα χρυσού», για να προσελκύσει επενδυτές. Το Χρηματιστήριο Αθηνών έκλεισε επ' αόριστον, τα αποθέματα της Τράπεζας της Ελλάδος σε συνάλλαγμα και χρυσό εξανεμίστηκαν λόγω της κερδοσκοπίας. Ακολούθησε η μείωση των εισαγωγών και η διαμόρφωση μιας συναλλαγματικής πολιτικής ιδιαίτερα προστατευτικής, με έντονο τον κρατικό παρεμβατισμό. Η Αγγλία θα προσπαθήσει να εισέλθει, για άλλη μια φορά, στα οικονομικά της Ελλάδος, μέσω του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου και της Δημοσιονομικής Επιτροπής της Κοινωνίας των Εθνών, για να εξασφαλίσει οφειλές προς τους Βρετανούς τραπεζίτες.

Πριν το καλοκαίρι του 1932 ο Βενιζέλος εγκαταλείπει τον « χρυσό κανόνα» και υποτιμά την δραχμή. Ενώ την 1^η Μαΐου του ίδιου έτους στη Βουλή ανακοινώνεται η πτώχευση της Ελλάδας και η στάση πληρωμών του εξωτερικού χρέους.

Η μεταβατική περίοδος στην Ελλάδα από το 1909 ως τη λήξη του εμφυλίου πολέμου, διάστημα 40 ετών, θα καλυφθεί από μια σειρά γεγονότων, των οποίων οι προοπτικές

¹⁷ Τσιριγώτης, 2013

αναιρούνται και θα υπάρξει μια συνέχιση προηγούμενων καταστάσεων, οι οποίες προ πολλού θα έπρεπε να είχαν ανατραπεί, τελικά επικρατούν. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, η εκστρατεία της Μικράς Ασίας, η δικτατορία του Μεταξά και η είσοδος της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, υπήρξαν αποφάσεις αντιπαλότητας προσωπικοτήτων (Βενιζέλος – βασιλιάς Κωνσταντίνος) καθώς και αντιπαλότητας κοινωνίας και βασιλείας, με επιβολή εντέλει της μεταξικής δικτατορίας. Αυτή η διαδρομή εμπέδωσε τον κρατισμό, ανανέωσε τις πελατειακές σχέσεις και δημιούργησε μια νέα μορφή δημαγωγίας που αποκαλείται πια λαϊκισμός.¹⁸

Και ενώ στην ιστοριογραφία της νεότερης Ελλάδος, όπως αναφέρει ο M. Mazower, είχαν προσηλωθεί μόνο στις επεμβάσεις στα εσωτερικά της Ελλάδος από τις ξένες δυνάμεις, καθώς και στις αντιπαλότητες των πολιτικών ομάδων, εν τούτοις με την οικονομική ιστορία ασχολήθηκαν ελάχιστοι μελετητές. Το πελατειακό σύστημα στην χώρα μας ήταν έντονο και στα εσωτερικά της, αλλά και στις εξωτερικές της σχέσεις.

Στη δεκαετία του 1960 θα επιχειρηθούν ακόμα κάποιες μεταρρυθμιστικές εξελίξεις οι οποίες και αυτές με τη σειρά τους θα παραμείνουν ανολοκλήρωτες.

Ταυτόχρονα με τις προσωπικές επιδιώξεις, παρέμενε και η παραδοσιακή αδιαφορία των μεταπολεμικών κυβερνήσεων (1944-1974) για τη δημιουργία σύγχρονων κρατικών θεσμών που δεν θα επηρεάζονται από τις αλλαγές των κυβερνήσεων. Το κοινοβουλευτικό καθεστώς το οποίο προκύπτει από αυτή τη φιλοσοφία είναι όχι μόνο ένα συγκεντρωτικό κράτος με εκτεταμένο δημόσιο τομέα αλλά και με αναποτελεσματικές ή άτολμες δημόσιες πολιτικές.

Βασικό παράδειγμα η πολιτική μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης. (σφτ 110-111). Η Παναγιωτοπούλου τονίζει τον εκδημοκρατισμό του ελληνικού κράτους μέσα από την σταθερότητα της εικοσαετίας 1974-1994, το κράτος κατάφερε να οργανώσει τους θεσμούς και τις δομές του, βάζοντας τα θεμέλια για τον εκδημοκρατισμό του αλλά και την αποτυχία του να παγιώσει τα κοινωνικά στρώματα. Μία ασταθής

¹⁸ Δερτιλής, 2005

ισορροπία ανάμεσα στην οικοδόμηση ενός κράτους-πρόνοιας και στην ανάγκη του για εκσυγχρονισμό.¹⁹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Δημοσιονομική κρίση στην Ελλάδα PSI

4.1 Η αντίδραση της Ευρωζώνης για την ελληνική δημοσιονομική κρίση

Τον Οκτώβρη του 2009 η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση, γνωστοποίησε στην Eurostat πως το πραγματικό έλλειμμα της Ελλάδας δεν ήταν 3,7% όπως είχε υποστηρίξει κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους η προηγούμενη κυβέρνηση, αλλά αντιθέτως άγγιζε το 12,5% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Η αναταραχή και το κλίμα δυσπιστίας που επικράτησαν στις αγορές για τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας, είχαν σαν επακόλουθο την άνοδο των ελληνικών ομολόγων το 2010, σε επίπεδα μάλιστα συγκρίσιμα με εκείνα των αναδυόμενων οικονομιών, όπως η Ινδία, οι Φιλιππίνες κ.ά.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η κρίση χρέους της Ελλάδας, έθεσε σε κίνδυνο τη σταθερότητα ολόκληρης της Ευρωζώνης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο που δημιουργήθηκε, τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης στη συνάντηση που πραγματοποίησαν τον Φεβρουάριο του 2010, γνωστοποίησαν την πρόθεσή τους να αναλάβουν δράση εάν χρειαστεί, προκειμένου να εξασφαλίσουν την οικονομική σταθερότητα στην Ευρώπη.

Τα μέτρα που υιοθέτησε και εφάρμοσε η ελληνική κυβέρνηση κατά τη διάρκεια του 2010 δεν απέφεραν σημαντικά αποτελέσματα, με συνέπεια την άμεση βοήθεια και στήριξη από την Ευρωζώνη. Η βοήθεια αυτή θα παρέχονταν μέσω ειδικού μηχανισμού και συγκεκριμένα μέσω συντονισμένων διμερών δανείων, σε συνδυασμό

¹⁹ Παναγιωτοπούλου, 1996

με τη βοήθεια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και υπό αυστηρές προϋποθέσεις (strict conditionality), σε αντίθεση με τις κοινοτικές εισροές των προηγούμενων δεκαετιών.

Έτσι, θεσπίστηκε ο 'Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοοικονομικής Σταθεροποίησης' (European Financial Stabilisation Mechanism -EFSM), στο πλαίσιο του ενωσιακού δικαίου, με τον Κανονισμό 407/2010. Ο μηχανισμός αυτός παρέχει χρηματοδοτική ενίσχυση, υπό τη μορφή δανείου ή πίστωσης, στα κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο χρηματοοικονομικό τομέα, μετά από πρόταση της Επιτροπής και απόφαση του Συμβουλίου. Ενόψει του ενωσιακού του χαρακτήρα, η συνολική οικονομική δύναμη του μηχανισμού δεν μπορεί να ξεπερνάει το σύνολο του ενωσιακού προϋπολογισμού.

Τον Μάιο του 2010 υπογράφηκαν δύο δανειακές συμβάσεις, γνωστές ως 'Μνημόνιο Συνεννόησης', οι οποίες προέβλεπαν ότι η απελευθέρωση και η χορήγηση των δόσεων θα γίνονταν υπό αυστηρές προϋποθέσεις, με απώτερο σκοπό τη δημοσιονομική πειθαρχία.

Η πρώτη δανειακή σύμβαση υπογράφηκε το Μάιο του 2010 και ήταν ύψους 110 δισεκατομμυρίων ευρώ εκ των οποίων τα 80 προέρχονταν από τις χώρες μέλη της ευρωζώνης ενώ τα 30 από το ΔΝΤ. Η εκταμίευση θα γινόταν με δόσεις και θα εξαρτάτο από τη συμμόρφωση της ελληνικής κυβέρνησης με τους όρους του μνημονίου που αποτελούσε και τη βασική προϋπόθεση για το δανεισμό.

Τα δάνεια από τις χώρες μέλη της ευρωζώνης είχαν περίοδο χάριτος 3 ετών ως προς την αποπληρωμή του κεφαλαίου και συνολική διάρκεια αποπληρωμής 5 ετών (3+2 έτη). Σε ότι αφορά το κόστος δανεισμού, οι τόκοι καταβάλλονταν κάθε τρίμηνο με κυμαινόμενο επιτόκιο ίσο με το Euribor τριών μηνών πλέον περιθωρίου 3% για τα πρώτα τρία έτη και 4% για τα επόμενα. Κάθε δόση εκταμιευόταν με παρακράτηση 50 μονάδων βάσης (0,5%) ως «επιβάρυνση εξυπηρέτησης». Τον Μάρτιο του 2011, αποφασίστηκε η μείωση του επιτοκίου κατά 1% (από 3% και 4% σε 2% και 3% αντιστοίχως). Η επέκταση της περιόδου χάριτος στα 4,5 έτη και η αύξηση της συνολικής διάρκειας του κάθε τμήματος του δανείου στα 10 έτη.

Τα δάνεια από το ΔΝΤ είχε περίοδο χάριτος περίπου 3 ¼ ετών ως προς την αποπληρωμή του κεφαλαίου και συνολική διάρκεια αποπληρωμής 5 ετών (3¼+2 έτη). Σε ότι αφορά το κόστος δανεισμού, οι τόκοι καταβάλλονται κάθε τρίμηνο με κυμαινόμενο επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο των Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων (SDR), πλέον περιθωρίου 2% για το εκταμιευθέν ποσό δανεισμού που υπερβαίνει το 300% της συμμετοχής της Ελλάδας στο ΔΝΤ²⁰.

Από τα προβλεπόμενα 110 δισεκατομμύρια ευρώ της πρώτης δανειακής εκταμιεύτηκαν τα παρακάτω ποσά σε 6 δόσεις.

Πίνακας 4.1 Δόσεις δανείων

Ημερομηνία Εκταμίευσης (Ποσά σε Εκατ. Ευρώ)		Διακρατικά			Σύνολο
		ΖτΕ	ΕFSF	ΔΝΤ	
Μάιος 2010	1η Δόση	14.500,00		5.549,44	20.049,44
Σεπτέμβριος 2010	2η Δόση	6.500,00		2.570,65	9.070,65
Δεκέμβριος 2010	3η Δόση	0,00		2.504,75	2.504,75
Ιανουάριος 2011	3η Δόση	6.500,00		-	6.500,00
Μάρτιος 2011	4η Δόση	10.900,00		4.075,50	14.975,50
Ιούλιος 2011	5η Δόση	8.700,00		3.249,20	11.949,20
Δεκέμβριος 2011	6η Δόση	5.800,00		2.231,70	8.031,70

EUROSTAT, Ελληνική Στατιστική Εταιρεία

Τα χρήματα των δόσεων χρησιμοποιήθηκαν ως εξής:

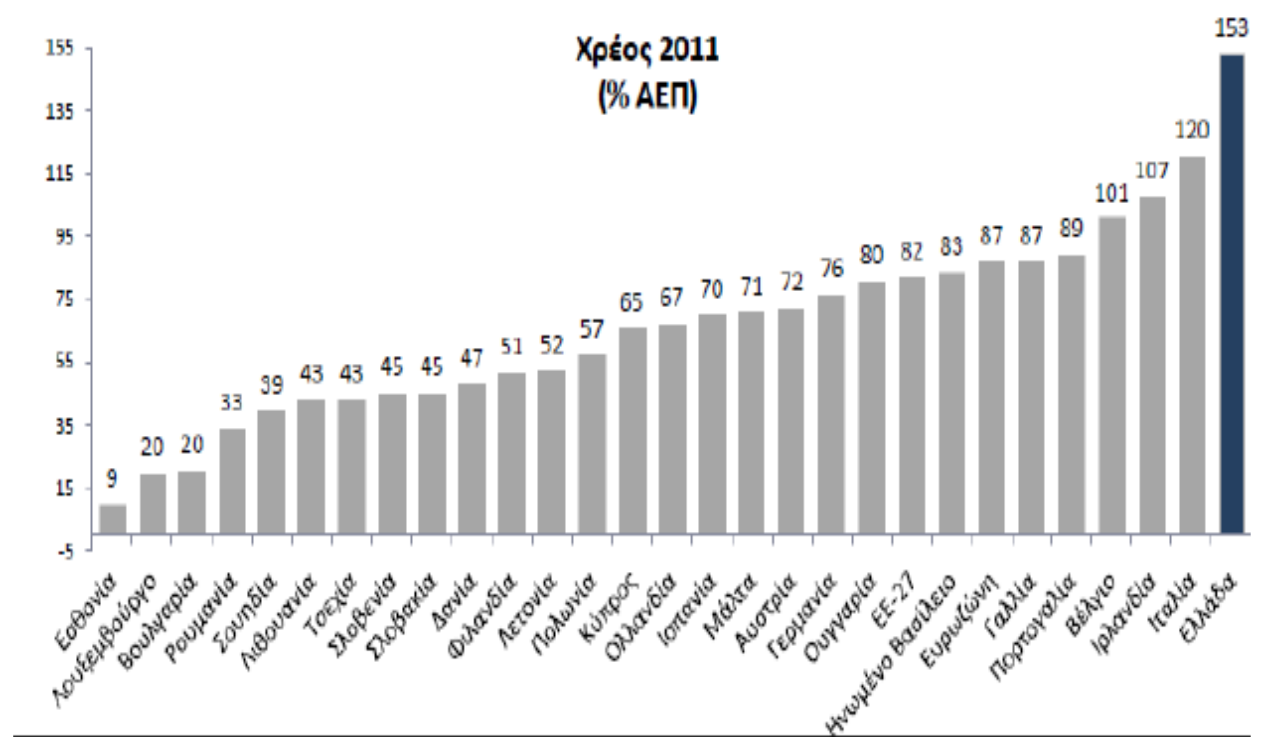
- 37,1 δις. Για την αποπληρωμή μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων κρατικών ομόλων.

²⁰ www.wikipedia.gr

- 2. 10 δις. για τη σταθεροποίηση του ελληνικού τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος μέσω του ΤΧΣ
- Τα υπόλοιπα 25,9 δις. για τον κρατικό προϋπολογισμό.

Όλα γίνονταν επειδή το ελληνικό δημόσιο χρέος ήταν υψηλό. Όπως παρατηρούμε από το διάγραμμα που ακολουθεί, το αποτέλεσμα στο δημόσιο χρέος μετά την υπογραφή της πρώτης δανειακής σύμβασης και του αντίστοιχου μνημονίου ήταν η εκτίναξη του χρέους στο 153% του ΑΕΠ από 127% που ήταν μετά την αναθεώρησή του πριν την αρχή της δανειοδότησης από την ΕΕ και το ΔΝΤ.

Διάγραμμα 4.2: δημόσιο χρέος των χωρών της ΕΕ στο τέλος του 2011

EUROSTAT, Ελληνική Στατιστική Εταιρεία

Παρά τα δάνεια και τη βοήθεια που δόθηκε στη Ελλάδα, κατέστη σαφές πως το ελληνικό χρέος δεν ήταν βιώσιμο. Για την αναδιάρθρωσή του κρίθηκε απαραίτητη και η συμμετοχή των ιδιωτών, η οποία, ωστόσο, σχεδιάστηκε σε εθελοντική βάση, προκειμένου να μην εκληφθεί από τους οίκους αξιολόγησης ως πιστωτικό γεγονός ή πτώχευση. Η σχετική απόφαση λήφθηκε στη Σύνοδο Κορυφής των Αρχηγών Κρατών

ή Κυβερνήσεων στις 21 Ιουλίου 2011 και ολοκληρώθηκε με επιτυχία το Μάρτιο του 2012 με ‘κούρεμα’ της τάξης περίπου του 53,5% από την ονομαστική αξία των ελληνικών ομολόγων.

4.2 Συμφωνία για το PSI

Η ελληνική οικονομία το 2012 εισήλθε σε 5^η χρονιά ύφεσης κάτω από την επίδραση του Μακροπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Προσαρμογής και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων που συμφωνήθηκε το 2010 μεταξύ της ελληνικής κυβέρνησης και της Τρόικας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΚΤ και ΔΝΤ)²¹.

Οι μεγάλες αποκλίσεις που σημειώθηκαν από τους στόχους του προγράμματος στήριξης της Ελλάδος, δημιούργησαν επιπρόσθετα προβλήματα και ανάγκες ενώ παράλληλα κατέστησαν αναγκαία την αναθεώρηση των δημοσιονομικών στόχων για το 2012. Μέσα στο ήδη έντονο κλίμα που υπήρχε, προστέθηκε και η πολιτική αβεβαιότητα ιδιαίτερα τους πρώτους μήνες του 2011 ενώ το αντικείμενο συζητήσεων στρέφονταν γύρω από έξοδο της χώρας από τη ζώνη του ευρώ και την άτακτη χρεοκοπία.

Η νέα κυβέρνηση συνεργασίας που σχηματίστηκε τον Νοέμβριο του 2011, είχε σαν στόχο την υλοποίηση των δεσμεύσεων που είχαν αναληφθεί από πριν και την εφαρμογή νέων μέτρων στο πλαίσιο ενός δεύτερου χρηματοδοτικού πακέτου όπως προέβλεπε η συμφωνία του Φεβρουαρίου 2012, για την προώθηση του PSI. Με βάση τη συμφωνία αυτή που προϋποθέτει τη διαρκή τήρηση των δεσμεύσεων από πλευράς οικονομικής και πολιτικής, επιβεβαιώθηκε πως τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης, θα διαθέσουν στην Ελλάδα 130 δις, ευρώ σύμφωνα με το Πακέτο Χρηματοδοτικής Ενίσχυσης II και με την παράλληλη συμβολή του ΔΝΤ. Αρχικά, προβλεπόταν μείωση των επιτοκίων στα δάνεια και δεύτερον μείωση της ονομαστικής αξίας του χρέους, με τη συμμετοχή των ιδιωτών κατόχων ομολόγων ΕΔ, τα λεγόμενα δηλαδή PSI (Private Sector Involvement).²²

²¹ Alpha Bank, 2012

²² Τράπεζα της Ελλάδος, 2012

Τον Φεβρουάριο του 2012, υπογράφηκαν τέσσερις συμβάσεις με το EFSF, που σχετίζονταν με τη διαδικασία του PSI:

1) Η πρώτη σύμβαση ύψους €30 δις αφορούσε τη χρηματοδότηση της ανταλλαγής ελληνικών κρατικών ομολόγων βάσει του PSI (καταβολή μετρητών) με ποσό έως και €30 δις. Από αυτά τελικώς εκταμιεύθηκαν τα €29,7 δις.

2) Η δεύτερη σύμβαση ύψους €5,5 δις, αφορούσε τη χρηματοδότηση αποπληρωμής των δεδουλευμένων τόκων ελληνικών κρατικών ομολόγων πριν την ανταλλαγή του PSI. Από αυτά τελικώς εκταμιεύθηκαν τα €4,8 δις.

3) Η τρίτη σύμβαση ύψους €35 δις, είχε με σκοπό να παρασχεθεί στην Ελλάδα η δυνατότητα να χρηματοδοτήσει την ενδεχόμενη επαναγορά τίτλων της που έχουν παρασχεθεί ως ενέχυρο στο Ευρωσύστημα, με τίτλους του EFSF, κατά την περίοδο όπου η EKT δεν θα δεχόταν ως ενέχυρο τα ελληνικά ομόλογα για την παροχή ρευστότητας στις ελληνικές τράπεζες λόγω του PSI και της συνακόλουθης υποβάθμισης σε καθεστώς επιλεκτικής χρεοκοπίας. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα προσωρινό εγγυητικό δάνειο, διάρκειας 1 έτους το οποίο εξόσον γνωρίζουμε δεν χρησιμοποιήθηκε από την Ελλάδα παρότι υπήρχε, τεχνικά, εκταμίευσή του από το EFSF, και συνεπώς η Ελλάδα δεν θα πληρώσει τους σχετικούς τόκους.

4) Την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με ποσό €23 δις.

Τέλος, το Μάρτιο του 2012, υπογράφηκε και η δεύτερη δανειακή σύμβαση συνολικού ύψους €109,1 δις. **Από αυτά, όμως, μόνο τα €61,7 δις αποτέλεσαν καθαρό νέο δανεισμό, μιας και τα υπόλοιπα €47,7δις αντιστοιχούν:**

α) στο μη εκταμιευθέν (έως τότε) «υπόλοιπο» (€24,4 δις) των αρχικών διακρατικών δανείων της πρώτης δανειακής σύμβασης με τις χώρες της Ζτε των €80 δις.

β) Και στη σύμβαση ανακεφαλαιοποίησης τραπεζών ύψους €23 δις, που υπογράφηκε λίγες ημέρες νωρίτερα.

4.2.1 Αρχική συμφωνία PSI

Η αρχική συμφωνία του PSI υλοποιήθηκε το 2011 και συγκεκριμένα τον Ιούλιο. Σύμφωνα με αυτήν, οι ιδιώτες δανειστές του ελληνικού δημοσίου, καλούνταν να αντικαταστήσουν τα ομόλογα που κατείχαν, ύψους 135 δις ευρώ και τα οποία έληγαν μεταξύ του 2011-2020, με άλλα μακροπρόθεσμα ομόλογα ελληνικού δημοσίου. Με αυτόν τον τρόπο στόχευαν στη σταδιακή μείωση των χρηματοδοτικών αναγκών του δημοσίου έως το 2020. Από τις ανταλλαγές αυτές, θα προέκυπτε απώλεια για τους ιδιώτες δανειστές του ΕΔ (Ελληνικού Δημοσίου) ίση με 21%. Το κόστος αφορούσε και τα τραπεζικά ιδρύματα που κατείχαν ομόλογα ΕΔ, με περιορισμένες ωστόσο επιπτώσεις και χωρίς να θίγεται το ιδιοκτησιακό καθεστώς.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη μία σύντομη αναφορά στην αγορά των ομολόγων ώστε να γίνει κατανοητός ο τρόπος λειτουργίας τους. Με τον όρο ομόλογα, εννοούμε τίτλους δανείων που είναι μέσο-μακροπρόθεσμα διαπραγματεύσιμα χρεόγραφα τα οποία συνάπτονται μεταξύ του εκδότη του ομολόγου και του επενδυτή που αγοράζει τον τίτλο. Οι εκδότες μπορεί να είναι κρατικοί φορείς, δημόσιοι οργανισμοί, χρηματοοικονομικοί ή και εταιρείες του ιδιωτικού τομέα. Ο δανειζόμενος οφείλει να αποπληρώσει στον επενδυτή το αρχικό κεφάλαιο καθώς και κάποιους τόκους οι οποίοι συνήθως καθορίζονται κατά την έκδοση του ομολόγου. Οι τόκοι πληρώνονται με κουπόνι, το λεγόμενο τοκομερίδιο, σε τακτά χρονικά διαστήματα ή προεξοφλούνται κατά την αγορά. Τα έντοκα γραμμάτια ελληνικού δημοσίου συνιστούν ομόλογα τελικής απόδοσης στα οποία ο τόκος προεξοφλείται κατά την αγορά τους και απευθύνονται κατά κύριο λόγο σε μικροεπενδυτές.²³

Το καλοκαίρι του 2011, εκτιμήθηκε πως η μείωση στο ελληνικό χρέος εξαιτίας της συμβολής του PSI, ήταν περίπου 12 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ η συνολική μείωση

²³ Δούρος, 2007

από την επίπτωση επιπλέον σωρευτικών πληρωμών τόκων λόγω μείωσης επιτοκίων από το ΔΝΤ υπολογίσθηκε στις 22 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ.

Ωστόσο, η αναταραχή που προκλήθηκε στις αγορές των περιφερειακών χωρών της Ευρωζώνης λόγω διατάραξης της εμπιστοσύνης περί των κρατικών ομολόγων, είχε έντονες επιπτώσεις όχι μόνο στην Ιρλανδία και Πορτογαλία αλλά και στην Ισπανία, Ιταλία ακόμη και στις Γαλλικές τράπεζες και σε άλλες ευρωπαϊκές. Παράλληλα, αξιοσημείωτες ήταν οι επιπτώσεις και στη διόγκωση του χρέους ως ποσοστό επί του ΑΕΠ αλλά και η γενικότερη υποβάθμιση της εγχώριας οικονομίας.

4.2.2 PSI Plus και αναδιάρθρωση χρέους

Η αποτυχία των στόχων του Προγράμματος Χρηματοδοτικής Ενίσχυσης II (ΠΧΕ) και η διάψευση των προβλέψεων για ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, οδήγησαν τον Σεπτέμβριο του 2011 στο νέο PSI Plus. Σύμφωνα με τη νέα αυτή άποψη που διαμορφώθηκε, θα έπρεπε να υπάρξει μία ακόμη μεγαλύτερη συμβολή του ιδιωτικού τομέα, η οποία θα συνεπάγονταν μείωση της ονομαστικής αξίας του χρέους του ελληνικού δημοσίου έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η σταθερότητα στον χώρο της Ευρωζώνης. Η νέα απομείωση υπολογίστηκε σε 50%-60% της αξίας των ομολόγων ΕΔ.

Η νέα αυτή εξέλιξη οδήγησε σε άνοδο των ελληνικών spreads και σε κατακόρυφη μείωση των τραπεζικών μετοχών. Παρόλα αυτά, οι προβλέψεις και οι προοπτικές για την πορεία της ελληνικής οικονομίας κατά τη διάρκεια του 2012, εκ μέρους της Τρόικα σχετικά με ότι αφορά τη μείωση της ανεργίας, τον ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ και άλλα, συνέχισαν να είναι απαισιόδοξες σε σημείο που εκλαμβάνονταν ως αποτυχία του προγράμματος χρηματοδότησης για την Ελλάδα.

Επομένως μέσα στις επικρατούσες συνθήκες, έγινε αντιληπτό, πως έπρεπε να ληφθούν επιπρόσθετα μέτρα για την αύξηση των δημοσίων εσόδων και την ταυτόχρονη μείωση των αντίστοιχων δαπανών. Τα μέτρα αυτά που περιλάμβαναν το PSI Plus το οποίο καθιστούσε το χρέος βιώσιμο, θεσμοθετήθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση παρά την επιδείνωση της ύφεσης και την αποδυνάμωση της κυβερνητικής

πλειονηφίας. Η συμφωνία πραγματοποιήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής τον Οκτώβριο του 2011 και περιλάμβανε τους εξής άξονες:²⁴

- ✓ Χρηματοδότηση εκ νέου από την Ευρωζώνη και το ΔΝΤ ύψους 100 δις ευρώ έως το 2014.
- ✓ Μείωση της ονομαστικής αξίας των ομολόγων ΕΔ που βρίσκονταν στην κατοχή ιδιωτών, συνδυάζοντας πιστωτικές ενισχύσεις ύψους 30 δις ευρώ για τη βελτίωση της πιστοληπτικής διαβάθμισης των νέων προς αντικατάσταση ομολόγων ΕΔ ονομαστικής αξίας 103 δις ευρώ και μεγαλύτερης διάρκειας
- ✓ Παροχή στήριξης στην ποιότητα των εξασφαλίσεων των ελληνικών τραπεζών για την πρόσβαση τους στις πράξεις παροχής ρευστότητας μέσω του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών.

Απώτερος στόχος ήταν η μείωση του χρέους προς το ΑΕΠ στο 120% σε αντίθεση με την προηγούμενη πρόβλεψη για μείωση στο 152%. Παρά τη βελτίωση των οικονομικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας και τις προβλέψεις από την Τρόικα πως το χρέος θα ήταν πλέον βιώσιμο, δυστυχώς λόγω της έντονης πολιτικής αναταραχής που υπήρχε στις αρχές του 2012 σημειώθηκε νέα επιδείνωση. Η νέα αυτή κατάσταση επέφερε νέα μέτρα που στόχευαν σε δραστικές μεταρρυθμίσεις. Η ελληνική κυβέρνηση θεσμοθέτησε άμεσα όλα τα μέτρα ενώ η τελική έγκριση του ΠΧΕ II σημείωσε μεγάλη καθυστέρηση, καθώς ολοκληρώθηκε τον Φεβρουάριο του 2012.

Στις 24 Φεβρουαρίου 2012, κάλεσε η Ελλάδα τους ομολογιούχους να ανταλλάξουν τα υφιστάμενα ομόλογα που κατέχει από τους ομολογιούχους δανειστές της ως αντάλλαγμα για τα νέα ομόλογα που έπρεπε να επαναπογραμματίσει. Το συνολικό επιλέξιμο ποσό των ομολόγων ήταν περίπου 205.600.000.000.€. Η πράξη αυτή όπως προαναφέραμε ονομάστηκε PSI, δηλαδή η συμμετοχή του Ιδιωτικού τομέα (Τραπεζών, Επενδυτικών ταμείων) στην διαδικασία απομείωσης του δημοσίου χρέους.

²⁴ Alpha Bank, 2012

Το πρώτο χαρακτηριστικό της ελληνικής αναδιοργάνωσης του χρέους ήταν το μέγεθός του. Η χρεοκοπία της Ελλάδος το 2012 ήταν διαφορετική για τους εξής λόγους ότι η Ελλάδα ήταν μια ανεπτυγμένη χώρα και δεν είχε την δυνατότητα διαμόρφωσης νομισματικής πολιτικής. Τα ποσά ήταν περίπου πέντε φορές τα ποσά που εμπλέκονται στην προηγούμενη μεγαλύτερη κυρίαρχη πτώχευση, αυτή δηλαδή της Αργεντινής. Το συνολικό ελληνικό δημόσιο χρέος ήταν κάπου μεταξύ € 350 δισεκατομμύρια και € 400 δισ. ευρώ (465 δισ. δολάρια δισ. και \$ 532), ενώ το ποσό που εμπλέκεται στην Αργεντινή ήταν περίπου 81 δισεκατομμύρια δολάρια. Πριν από την Αργεντινή, η προηγούμενη χώρα «*κάτοχος του ρεκόρ*» ήταν η Ρωσία, η οποία κήρυξε μορατόριουμ για 31.600 εκατομμύρια δολάρια του χρέους το 1998.

Τα ομόλογα που αποτέλεσαν αντικείμενο της προσφοράς μειώθηκαν σε πέντε κύριες κατηγορίες, ομόλογα ελληνικού δικαίου, ομόλογα αλλοδαπού δικαίου, τα ομόλογα σε ξένο δίκαιο των ελληνικών εταιρειών εγγυημένα από την Ελλάδα, άλλα εγγυημένων ειδικών ομολόγων, και μια μικρή σειρά δεσμούς με το ελβετικό δίκαιο. Περίπου € 177 δισεκατομμύρια διέπονταν από το ελληνικό δίκαιο και τα υπόλοιπα € 28 δισ. ευρώ από αλλοδαπό δίκαιο.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι ομολογιούχοι είχαν ουσιαστικά προσφέρει 15 % σε μετρητά συν τους δεδουλευμένους τόκους. Όσοι συμμετείχαν θα ελάμβαναν νέα ομόλογα σε ποσοστό 31,5% επί της ονομαστικής αξίας και τίτλους διεισδυτικής ωρίμανσης από το EFSF (Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας). Το ετήσιο επιτόκιο των νέων ομολόγων θα ανέρχεται σε 2% ως το 2015, 3% ως το 2021 και 4,3% στη συνέχεια. Όλοι οι συμμετέχοντες θα δικαιούνται επίσης απόδοση ως 1% το χρόνο επί των νέων ομολόγων από το 2015 και μετά η οποία θα εξαρτάται από την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ της Ελλάδας.

Την ημέρα πριν από τις προσφορές, στις 23 Φεβρουαρίου 2012, η Ελλάδα πέρασε ένα νόμο σύμφωνα με την οποία η κυβέρνηση θα μπορούσε να εισάγει συλλογικής δράσης ρήτρες στα υφιστάμενα ομόλογα ελληνικού δικαίου. Αυτό σήμαινε ότι όλοι ομολογιούχοι θα πρέπει να θεωρούνται ότι έχουν αποδεχθεί την ίδια συμφωνία.

4.3 Επιπτώσεις PSI στις αγορές και στον τραπεζικό κλάδο

Οι προσδοκίες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τη συναλλαγή του PSI επιτεύχθηκαν, ώστε η μείωση των χρηματοδοτικών αναγκών του ελληνικού δημοσίου να διασφαλίζει τη μείωση λόγω χρέους ΑΕΠ στο βιώσιμο επίπεδο του 120% μέχρι το 2020, χωρίς άλλη περαιτέρω χρηματοδότηση εκτός των 130 δις ευρώ του ΠΧΕ II.

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΤτΕ, η συμφωνία του Φεβρουαρίου του 2012, σε συνδυασμό με την επιτυχή ολοκλήρωση του PSI, δημιουργεί ένα θετικό περιβάλλον για τα επόμενα χρόνια στην ελληνική οικονομία. Συγκεκριμένα, τα κύρια χαρακτηριστικά του νέου πλαισίου είναι:

- ✓ Μειωμένη δανειακή επιβάρυνση λόγω απομείωσης του χρέους και των χαμηλότερων επιτοκίων στα δάνεια.
- ✓ Εξασφαλισμένη χρηματοδοτική στήριξη για όσο χρόνο δεν υπήρχε πρόσβαση στις αγορές.
- ✓ Πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής στηριγμένο στον περιορισμό των δαπανών και στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης για αποκρατικοποιήσεις και διορθωτικές μεταρρυθμίσεις.
- ✓ Έμπρακτη διαβεβαίωση ότι οι Ευρωπαίοι εταίροι θα συνδράμουν τις ελληνικές αρχές για την αποτελεσματική εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων.

Εκτιμάται πως εάν το ΠΧΕ II είχε εφαρμοσθεί νωρίτερα και είχε ολοκληρωθεί εγκαίρως σύμφωνα με τις αποφάσεις Ιουλίου του 2011, τότε η πτώση του ΑΕΠ κατά το 4^ο τρίμηνο του 2011, θα ήταν σαφώς μικρότερη ενώ θα είχε επιτευχθεί μεγαλύτερη μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Ο κύριος λόγος για την ανατροπή και τη δημιουργία του κακού κλίματος ήταν οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν και η απώλεια των καταθέσεων από τις τράπεζες, έχοντας σοβαρή επιδείνωση στην ρευστότητά τους.

Μέσα στο πλαίσιο του PSI προκλήθηκε έντονη αναστάτωση στις αγορές των κρατικών ομολόγων και άνοδος του πιστωτικού κινδύνου. Συγχρόνως, ελλόχευε και ο κίνδυνος εξόδου της Ελλάδας από τη ζώνη του ευρώ και γι' αυτόν τον λόγο κρίθηκε αναγκαία η συμμετοχή των ιδιωτών στο κόστος διαβίωσης. Οι αγορές της Ευρώπης

αναστατώθηκαν από τον κίνδυνο μιας τέτοιας πρακτικής στις περιφερειακές χώρες. Η προσπάθεια περιορισμού της έκθεσης σε ομόλογα της Ευρωζώνης οδήγησε σε ακόμη υψηλότερα περιθώρια ενώ η κρίση άρχισε να καλύπτει και άλλες οικονομίες όπως αυτή της Ιταλίας, Ισπανίας και άλλες. Όλα τα στοιχεία αυτά, οδήγησαν τις τράπεζες σε αποσταθεροποίηση και δημιούργησαν ανάγκες για άντληση περισσότερων κεφαλαίων προκειμένου να αντισταθμίσουν τους κινδύνους από τα κρατικά ομόλογα.

Ο κλάδος των ελληνικών τραπεζών κατέγραψε ζημίες οι οποίες προκλήθηκαν από τους παρακάτω λόγους:

- ✓ Ζημίες από την αρχική συμφωνία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ιουλίου 2011 για το PSI.
- ✓ Ο σχηματισμός των υψηλότερων προβλέψεων για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου είχε σαν συνέπεια τη συνέχιση της επιδείνωσής του μακροοικονομικού περιβάλλοντος, επηρεάζοντας αρνητικά την χρηματοοικονομική κατάσταση των δανειοληπτών.
- ✓ Η υποχώρηση της οργανικής κερδοφορίας λόγω περιορισμού των τραπεζικών εργασιών.
- ✓ Η αξία των εξασφαλίσεων έναντι των οποίων το τραπεζικό σύστημα αντλεί χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα, η οποία μειωνόταν συνεχώς.
- ✓ Μεγάλο πλήγμα στην ρευστότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων και κρίσιμη ζήτηση η συνεχιζόμενη εκροή των καταθέσεων.
- ✓ Σημαντική υποχώρηση του χρηματιστηρίου με συνέπεια τη δυσχέρεια υλοποίησης αυξήσεων κεφαλαίου.
- ✓ Σημαντικό άνοιγμα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας που έφτανε τα 79 δις ευρώ.

Στις ήδη υπάρχουσες ζημίες, προστέθηκαν και νέες οι οποίες προκλήθηκαν από την εφαρμογή του PSI Plus. Αυτές ήταν οι ακόλουθες:

- ✚ Περαιτέρω ζημίες λόγω σημαντικής απομείωσης των ομολόγων ΕΔ και πλήγμα στην κεφαλαιακή επάρκεια.

✚ Αυξημένες προβλέψεις έναντι του πιστωτικού κινδύνου.

Αναλυτικότερα, η ΤτΕ στην 1η έκθεση της Blackrock για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών δημοσιοποίησε τις ζημιές που προκάλεσε το PSI στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα:

Πίνακας 4.3: Ζημιές τραπεζών εξαιτίας του PSI

Πίνακας I.1 Διαδικασία για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών αναγκών (Δεκέμβριος 2011 – Δεκέμβριος 2014, ενοποιημένη βάση)								
(εκατ. ευρώ, εκτιμήσεις Μαΐου 2012)								
Τράπεζες ¹	Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια Αναφοράς ² (1)	Συνολικές ακαθάριστες ζημιές λόγω PSI (Δεκ 2011) (2)	Προβλέψεις σχετικές με το PSI (Ιουν 2011) (3)	Ακαθάριστες αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου ³ (4)	Προβλέψεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου ⁴ (Δεκ 2011) (5)	Εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου ⁵ (6)	Στόχος για τα Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια (Δεκ 2014) (7)	Κεφαλαιακές ανάγκες (8)=(7)-[(1)+(2)+(3)+(4)+(5)+(6)] (8)
Εθνική	7.287	-11.735	1.646	-8.366	5.390	4.681	8.657	9.756
Eurobank	3.515	-5.781	830	-8.226	3.514	2.904	2.595	5.839
Alpha	4.526	-4.786	673	-8.493	3.115	2.428	2.033	4.571
Πειραιώς	2.615	-5.911	1.005	-6.281	2.565	1.080	2.408	7.335
Εμπορική	1.462	-590	71	-6.351	3.969	114	1.151	2.475
Αγροτική ⁶	378	-4.329	836	-3.383	2.344	468	1.234	4.920
Ταχ. Ταμ/ριο	557	-3.444	566	-1.482	1.284	-315	903	3.737
Millennium	473	-137	0	-638	213	-79	230	399
Γενική	374	-292	70	-1.552	1.309	-40	150	281
Αττικής	366	-142	53	-714	274	15	248	396
Probank	281	-295	59	-462	168	147	180	282
Νέα Proton	57	-216	48	-482	368	34	115	305
FBF	145	-49	0	-285	167	-29	116	168
Πανελλήνια	82	-26	3	-118	48	-26	42	78
Σύνολο	22.119	-37.733	5.861	-46.834	24.727	11.381	20.062	40.542
Υποσύνολο «συστημικών τραπεζών»⁷	17.944	-28.214	4.154	-31.367	14.583	11.093	15.693	27.501

EUROSTAT, Ελληνική Στατιστική Εταιρεία

Οι συνολικές ακαθάριστες ζημιές απο το PSI προσδιορίστηκαν σε **37,7** δις € (2). Σημειωτέον ότι αυτό το ποσό περιλαμβάνει κούρεμα τόσο σε ομόλογα όσο και σε οφειλές δημόσιων οργανισμών και ΔΕΚΟ στις τράπεζες.

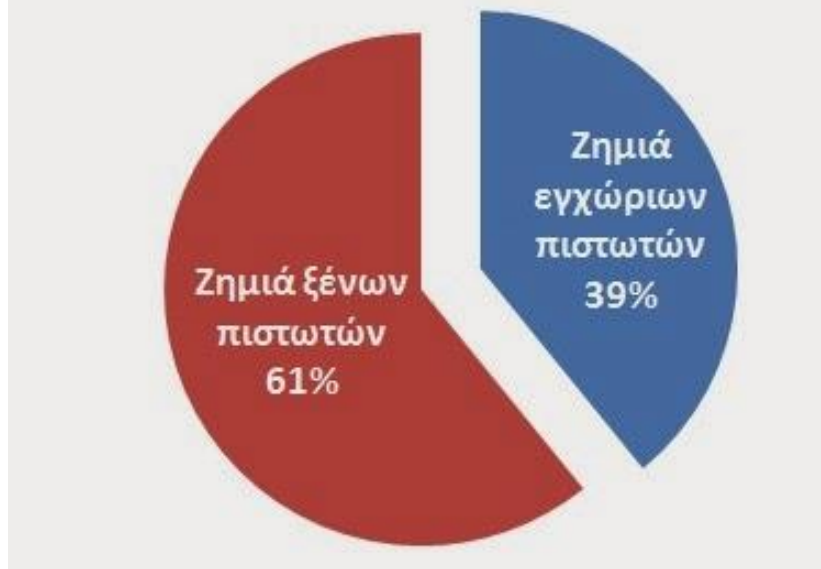
Η επίπτωση την χρονική στιγμή του PSI ήταν **31,8** δις € καθώς το καλοκαίρι του 2011 είχαν ληφθεί προβλέψεις έναντι του PSI ύψους **5,86** δις € (3).

Τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών την περίοδο του κουρέματος ήταν **22,1** δις € (1). Όπως γίνεται εύκολα κατανοητό το PSI όχι μόνο εξάλωσε τα κεφάλαια των τραπεζών αλλά έριξε τον κλάδο σε αρνητική καθαρή θέση: $22,1 - 31,8 = -9,7$ δις €. Η ανακεφαλαιοποίηση που ακολούθησε τον Μάιο-Ιούνιο 2012 ήταν εκ των ουκ άνευ

Σύμφωνα με τον σύλλογο των πληγέντων απο το PSI 15.000 ομολογιούχων-φυσικών προσώπων, κουρεύτηκαν ομόλογα ονομαστικής αξίας 2,3 δις €. Συνεπώς η ζημιά που υπέστησαν προσδιορίζεται σε 1,23 δις €. Η συνολική ζημιά που επηρέασε την εγχώρια οικονομία ανήλθε σε 48,9 δις €. Αντιστοίχως, οι ξένοι πιστωτές υπέστησαν ζημιές ύψους 76,1 δις €.

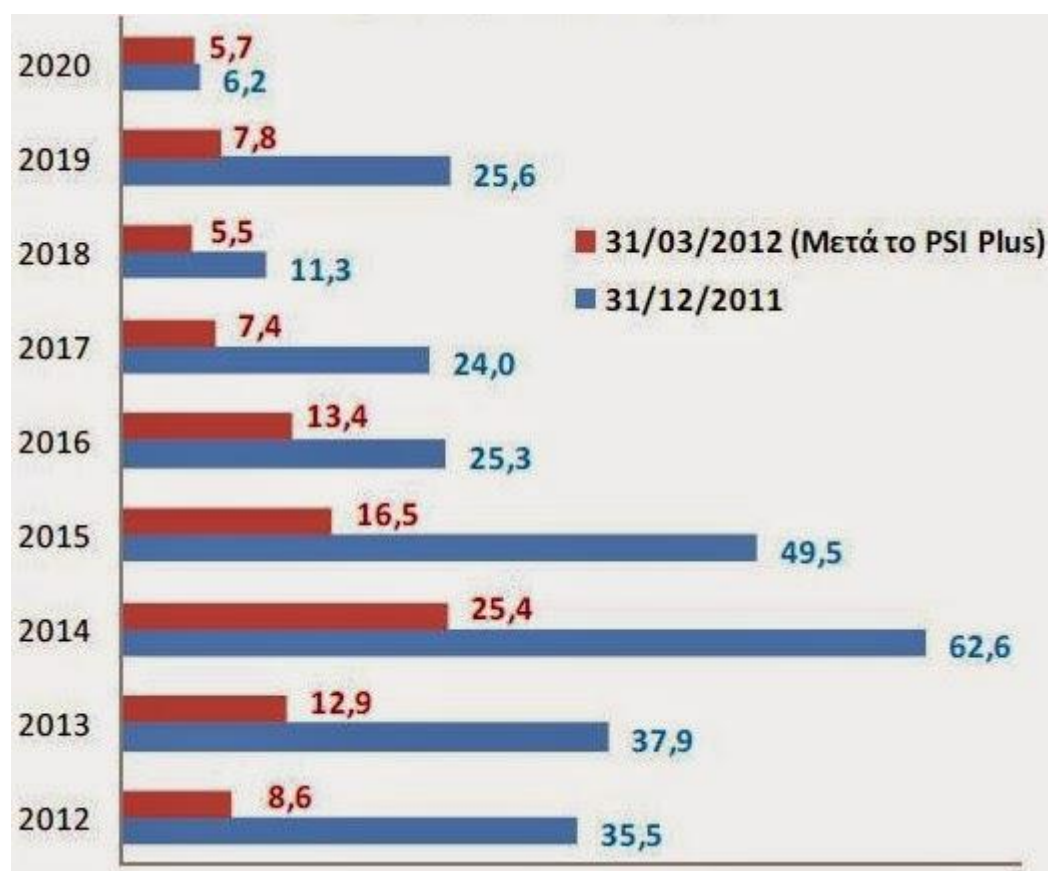
Πίνακας 4.4 Επίπτωση PSI στους πιστωτές

Επίπτωση PSI

EUROSTAT, Ελληνική Στατιστική Εταιρεία

Πίνακας 4.5 Επίπεδο χρεολυσίων την περίοδο 2012-2020

EUROSTAT, Ελληνική Στατιστική Εταιρεία

Εκτός όμως από τις αρνητικές συνέπειες, καταγράφηκαν και ορισμένα θετικά αποτελέσματα το 2011. Αυτά είναι²⁵:

- Η βελτίωση των λειτουργικών εσόδων σε σχέση με το 2010, χωρίς αυτά όμως να βρίσκονται σε επαρκή επίπεδα.
- Η επίδραση στη ρευστότητα, μέσω δημιουργίας αποδεκτών εξασφαλίσεων για τη κάλυψη ομολόγων που εκδίδουν οι τράπεζες ως εξασφάλιση στο Ευρωσύστημα.

²⁵ Τράπεζα Ελλάδος, 2012

Επίσης, πρέπει να σημειωθεί πως ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών και των ομίλων τους, ήταν ενισχυμένος τα τελευταία έτη, παρά τις αρνητικές οικονομικές συνθήκες που καταγράφηκαν την χρονική περίοδο 2008-2010.

Η έκθεση του IOBE αναφέρει ότι χωρίς το PSI το χρέος στην Ελλάδα θα σκαρφάλωνε στο 210% το 2020, ενώ η συμφωνία ανταλλαγής των ομολόγων μειώνει το επίπεδο του χρέους κατά 107 δισ. ευρώ.

Η διάρθρωση του δημόσιου χρέους θα αλλάξει ως το 2015, με το 70% να ανήκει πλέον σε διεθνείς οργανισμούς (έναντι 50% τον Φεβρουάριο του 2012) και το 30% να διακρατείται από ιδιώτες επενδυτές. Θα δοθεί η ευκαιρία για καλύτερη διαχείριση του χρέους στο μέλλον, κάνοντας το πρώτο βήμα για μια πολιτική κοινής διαχείρισης κρατικών χρεών στην ευρωζώνη.

Το μεσοσταθμικό κόστος δανεισμού μειώνεται σημαντικά στο 3,65% για ορίζοντα 30ετίας, πολύ χαμηλότερα από τα τρέχοντα επιτόκια της αγοράς και επεκτείνεται η μέση διάρκεια αποπληρωμής του χρέους (από 7,5 χρόνια κατά μέσον όρο σε 15-30 χρόνια κατά μέσον όρο) συμβάλλοντας στην αναδιάρθρωση και ανακατανομή της ωρίμανσης του δημόσιου χρέους. Μειώνονται οι ετήσιες δημόσιες δαπάνες για τόκους κατά 3,2 δισ. ευρώ (ή 1,2% του ΑΕΠ) και επιτυγχάνεται μείωση των χρηματοδοτικών αναγκών της χώρας. Εκτιμάται ότι οι χρηματοδοτικές ανάγκες για την περίοδο 2012-2020 μειώνονται κατά 150 δισ. ευρώ. Η μείωση αυτή θεωρείται μία ακόμη σημαντική ανακούφιση, ιδιαίτερα αν λάβει κανείς υπόψη του ότι μόνο το 2009 το ποσό που έπρεπε να δανειστεί η ελληνική κυβέρνηση από τις αγορές για να αναχρηματοδοτήσει το δημόσιο χρέος ανήλθε περίπου στα 58 δισ. ευρώ.

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (European Financial Stability Fund, EFSF) θα παρεμβαίνει στη δευτερογενή αγορά ομολόγων δημιουργώντας αντικίνητρα για κερδοσκοπία σε κρατικά ομόλογα, συμβάλλοντας στη σταθεροποίηση του κλίματος στις χρηματαγορές, στη μείωση των spreads και ουσιαστικά διευκολύνοντας τη σταδιακή επάνοδο της Ελλάδας στις αγορές.

Όμως η σημερινή κατάσταση της Ελλάδας δείχνει την εξάρτηση της από τους μηχανισμούς του Δ.Ν.Τ και της Ε.Ε εμφανίζει χαρακτηριστικές ομοιότητες με τις περιόδους των πτωχεύσεων του παρελθόντος. Τρεις είναι οι πιο βασικές :

- Ο ανεξέλεγκτος δανεισμός ως μοντέλο «ανάπτυξης» και το τεράστιο εξωτερικό χρέος.
- Οι ξένες επεμβάσεις που ασκούν έλεγχο τόσο στην οικονομία όσο και στους πολιτικούς θεσμούς.
- Η δυσaráσκεια του ελληνικού λαού.

Αρκετοί ομολογιούχοι κατέφυγαν στα ελληνικά δικαστήρια, στις αιτήσεις τους υποστήριζαν ότι το κούρεμα, που οδήγησε σε υπερβολική μείωση της περιουσίας τους, τους επιβλήθηκε αναγκαστικά, χωρίς διαπραγμάτευση, παρά τις αντιρρήσεις τους και με διαδικασίες που δεν συνάδουν προς το μοντέλο της εθελοντικής συμμετοχής.

Όμως το δικαστήριο τάχθηκε με την πλευρά του Δημοσίου και έβαλε σφραγίδα νομιμότητας στην όλη διαδικασία του PSI, δεχόμενο ότι στη ζυγαριά της στάθμισης μεταξύ δημοσίου συμφέροντος λόγω της οικονομικής κρίσης από τη μια πλευρά και οικονομικής απώλειας που υπέστησαν χιλιάδες ομολογιούχοι από την άλλη, προέχει το συμφέρον του Δημοσίου.

Στο 53,5% της ονομαστικής τους αξίας στα ομόλογα έφτασε το κούρεμα, ενώ η ΕΚΤ και οι άλλες κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών παραιτούνται των κερδών από τα ελληνικά ομόλογα που έχουν στην κατοχή τους. Τα κράτη μέλη της ευρωζώνης δέχονται την αναδρομική μείωση του επιτοκίου των αρχικών δανείων του πρώτου πακέτου διάσωσης. Το ελληνικό χρέος εκτιμάται ότι θα υποχωρήσει στο 120,5% του ΑΕΠ το 2020.

Το Eurogroup επιχείρησε να κλείσει το θέμα του PSI, και να δώσει στήριξη του προγράμματος ανταλλαγής των ελληνικών ομολόγων.

Η συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών στην αναδιάρθρωση του ελληνικού δημόσιου χρέους με το PSI, ο αυξημένος πιστωτικός κίνδυνος και η αδυναμία πρόσβασης στις

αγορές χρήματος και κεφαλαίου, δημιούργησαν την ανάγκη σημαντικού ύψους ανακεφαλαιοποίησης και ανασυγκρότησης ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην τελευταία του έκθεση ο ΟΟΣΑ (Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) σημειώνει την εξασθένηση της ανάπτυξης στις μεγαλύτερες αναδυόμενες οικονομίες και περιγράφει την σταθερή αναπτυξιακή δυναμική στις περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ.

Όπως ανακοίνωσε ο Οργανισμός, οι σύνθετοι δείκτες, που έχουν σχεδιαστεί για να προβλέπουν τις μεταβολές στην οικονομική δραστηριότητα σε σχέση με την τάση, υποδηλώνουν μία θετική αλλαγή δυναμικής για την Ευρωζώνη ως σύνολο και στην Ιταλία και μία σταθερή τάση ανάπτυξης για τη Γερμανία και τη Γαλλία. Σταθερή είναι η τάση ανάπτυξης και για τον ΟΟΣΑ ως σύνολο, όπως και στις ΗΠΑ. Το ίδιο ισχύει και για τη Βρετανία, όπου οι δείκτες υποδηλώνουν ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της σταθεροποιείται υψηλότερα από την τάση του. Αντίθετα, ο ρυθμός ανάπτυξης διαμορφώνεται κάτω από την τάση στη Βραζιλία, την Κίνα και την Ινδία, ενώ χάνει τη δυναμική του στη Ρωσία.

Μια ενδεχόμενη έξοδος της Ελλάδας από το ευρώ κινδύνευε να εξελιχθεί σε καταστροφή για όλη την Ευρώπη, ίσως ακόμη και για τη διεθνή οικονομία, οδηγώντας σε παγκόσμια κρίση. Ειδικότερα για την Ελλάδα, το σενάριο περιλάμβανε εθνική χρεοκοπία, μαζική υποτίμηση του νέου εθνικού νομίσματος, έκρηξη της ανεργίας, μείωση της ζήτησης.

Οι ελληνικές τράπεζες εξαρτώνταν από τον έκτακτο δανεισμό της κεντρικής τράπεζας, εκείνη την εποχή για να παραμένουν ζωντανές, γιατί ο ιδιωτικός τομέας είχε σταματήσει να δανείζει. Η εγγύηση που θα έπρεπε να δώσουν οι τράπεζες για να πάρουν αυτά τα δάνεια σήμαινε κρατικά ομόλογα. «Αυτά τα ομόλογα δε θα ήταν χρήσιμα, σε περίπτωση σκληρής χρεοκοπίας, οπότε τα δάνεια θα σταματούσαν. Χωρίς έκτακτη ρευστότητα, οι ελληνικές τράπεζες θα κατέρρεαν. Αυτό δεν θα συνέβαινε σε ένα παραδοσιακό νομισματικό σύστημα. Αλλά η Ελλάδα δεν είχε κεντρική τράπεζα με την παραδοσιακή έννοια. Η κεντρική της τράπεζα βρισκόταν στην Φρανκφούρτη».

Το τελευταίο έτος οι ηγέτες της ΕΕ, μεταμόρφωσαν μια πολύ πιο συγκεντρωτική ευρωζώνη όπου οι θεσμοί της ΕΕ έχουν αναλάβει ευρύτατες οικονομικές και χρηματοπιστωτικές εξουσίες, που κάποτε ανήκαν στις εθνικές κυβερνήσεις.

Ειδικότερα για μια ακόμη διαγραφή χρέους της Ελλάδας μιλάει και ο διευθυντής του γερμανικού Ινστιτούτου Παγκόσμιας Οικονομίας του Κιέλου, Γιάαχμ Σάιντε, εφημερίδα Die Presse υποστηρίζοντας ότι μία χώρα δεν μπορεί να σηκώσει ένα δημόσιο χρέος με σχεδόν 170% του ΑΕΠ. Όσο για την κρίση του ευρώ θεωρεί πρώιμο κάποιος να πει ότι έχει ξεπεραστεί ενώ συμπληρώνει «ότι οι μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα δεν επαρκούν ακόμη για να υπάρξει μακροπρόθεσμη επιστροφή στο μονοπάτι της ανάπτυξης. Και εάν, όπως προσθέτει, οι χώρες συρρικνώνονται ή παραμένουν στάσιμες, τότε αυξάνονται πάλι τα ποσοστά χρέους και μπορεί μεν οι περισσότερες χώρες να έχουν μπει στην καμπύλη της παραγωγής, ωστόσο εξακολουθεί να μην είναι στον ορίζοντα μία βιώσιμη ανάκαμψη».

Το αποτέλεσμα είναι ότι η ΕΚΤ να βρίσκεται στο χείλος της χρεοκοπίας και να αγωνιά για το τι θα συμβεί αν χρειαστεί να συνεχίσει αυτές τις παρεμβάσεις. Αυτή την αγωνία εκφράζει και η προσπάθειά της να αυξήσει το επιτόκιο χορηγήσεων προς τις τράπεζες.

Η κατάσταση αυτή ξαναφέρει στην επιφάνεια τις έντονες συζητήσεις της δεκαετίας του '90, όταν πολλοί υποστήριζαν ότι η εγκατάλειψη των εθνικών νομισμάτων σήμαινε, εκτός όλων των άλλων, αδυναμία αντιμετώπισης μιας κρίσης χρέους.

Με το εθνικό νόμισμα, τη δική της κεντρική τράπεζα και το δικό της πιστωτικό σύστημα, μπορεί μια οικονομία να αποφύγει την πτώχευση όταν βρεθεί σε κατάσταση υπερχρέωσης. Αυτό έχει γίνει επανειλημμένα. Ακόμη και η Ελλάδα, αν το 1993 είχε το ευρώ, θα είχε αμετάκλητα πτωχεύσει, μια και το δημόσιο χρέος ήταν στο σημερινό επίπεδο επί του ΑΕΠ και η εξυπηρέτησή του επίσης.

Το κοινό νόμισμα, αντί να «θωρακίσει» τα κράτη - μέλη της ευρωζώνης, έχει μετατρέψει ειδικά τις πιο ευάλωτες χώρες σε εύκολη λεία των κερδοσκόπων και των παιχνιδιών τους στις αγορές κεφαλαίου.

Κλείνοντας θα ήθελα να αναφερθώ σε ένα μέρος της ομιλίας του Προέδρου της Εθνική Τράπεζας και Προέδρου της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών κ. Γ. Ζαυιά στην Έκτακτη Γενική Συνέλευση της Εθνικής Τράπεζας που συνήλθε στις 10 Μαΐου 2014 για το μέλλον της Ελλάδος:

«Η επιτυχής ανταπόκριση της χώρας στην τεράστια πρόκληση σταθεροποίησης της οικονομίας και η ταχύτατη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος, συνεπικουρούν τη μετάβαση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο επόμενο κεφάλαιο που δεν είναι άλλο από αυτό της ανάκαμψης και ενεργούς στήριξης της οικονομίας. Οι ενδείξεις απαρχής ενός ενάρετου κύκλου για την ελληνική οικονομία μετά από μία εξαιρετικά επώδυνη διαδικασία προσαρμογής, έχουν αρχίσει πλέον να μετουσιώνονται σε απτά οικονομικά αποτελέσματα. Τον τελευταίο χρόνο οι ελληνικοί τίτλοι πρωταγωνιστούν διεθνώς με τις αποδόσεις τους. Ως εκ τούτου, το ελληνικό Δημόσιο αλλά και αυξανόμενος αριθμός ποιοτικών ελληνικών επιχειρήσεων, χρηματοπιστωτικών και μη, είναι σε θέση να αντλήσουν κεφάλαια από τις διεθνείς αγορές σε ολόένα και πιο ανταγωνιστικό κόστος. Η δυναμική αυτή θα διαχυθεί σταδιακά και σε πιο μακροχρόνιες επενδύσεις αντιμετωπίζοντας και το τελευταίο σημαντικό έλλειμμα της οικονομίας μας, αυτών των άμεσων ξένων επενδύσεων. Η εισροή αυτών των κατηγορών κεφαλαίων συνιστά αναγκαία παράμετρο για τη διαμόρφωση ενός νέου βιώσιμου αναπτυξιακού υποδείγματος, βασισμένου σε μία ανταγωνιστική, φιλόδοξη και εξωστρεφή επιχειρηματική νοοτροπία, απαλλαγμένη από τις στρεβλώσεις του παρελθόντος».

Σχολιάζοντας την παραπάνω άποψη, μπορούμε να πούμε πως από την υπογραφή του πρώτου μνημονίου στην Ελλάδα, σημειώθηκε πρόοδος καθώς έγιναν σημαντικά βήματα για τη δημοσιονομική προσαρμογή, ωστόσο οι επιδόσεις ήταν κατώτερες των προσδοκιών.

Η εμπειρία της Ελλάδας από το PSI θεωρείται μάλλον θετική, ωστόσο η ύφεση ακόμη και σήμερα επηρεάζει αρνητικά τις προσδοκίες και τροφοδοτεί έναν φαύλο κύκλο. Έτσι, οι προοπτικές για τις οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα το 2012 επιβαρύνονται ακόμη με κινδύνους και σημαντικές αβεβαιότητες, ενώ το ευρωπαϊκό περιβάλλον, συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από δυσμενείς οικονομικές εξελίξεις.

Σε αυτή τη μεταβατική περίοδο, ο χρηματοπιστωτικός τομέας κατέχει κρίσιμο ρόλο και η κατάστασή του επιδρά σε όλους τους οικονομικούς φορείς, στις επιχειρήσεις, στην κοινωνία και το κράτος. Μέχρι και σήμερα παρά τους κινδύνους του οικονομικού περιβάλλοντος, το τραπεζικό σύστημα εξακολουθεί να ανταπεξέρχεται αν και με δυσκολίες στον παραδοσιακό ρόλο του που είναι η μεταφορά πόρων ανάμεσα σε καταθέτες και δανειολήπτες.

Η επιτυχία του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής προϋποθέτει την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και τη βασική συμφωνία ενός μεγάλου μέρους των πολιτικών δυνάμεων ως προς τους στόχους. Η συμφωνία αυτή δεν πρέπει να διακοπεί, αλλά αντιθέτως να συνεχίζει να εκφράζεται με αυστηρή τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων.

Βιβλιογραφία

1. Βεργόπουλος, Κ., ‘‘Ο ανανεωμένος εθνισμός’’ στο *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τομ. ΙΔ΄, ό.π., σ.56-87
2. Γεωργακοπούλου, Θ., Λιανού, Θ., Μπένου, Θ., Τσεκούρα, Γ., Χατζηπροκοπίου, Μ., Χρήστου, Γ., (2005) ‘‘Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία’’, εκδ. Μπένου, Αθήνα
3. Δερτιλής Γ. (2005), ‘‘Ιστορία του ελληνικού κράτους 1830-1920’’, εκδ. Καστανιώτη
4. Κότιο, Α., και Παυλίδη, (2012) Γ., «διεθνείς οικονομικές κρίσεις, κρίσεις του συστήματος ή της πολιτικής;» εκδ. Rosili
5. Κρούγκμαν, Π., (2009), ‘‘Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης’’, εκδ. Καστανιώτη
6. Mazower, M. (2002), ‘‘Η Ελλάδα και η Οικονομική Κρίση του Μεσοπολέμου’’, Αθήνα: ΜΙΕΤ.
7. Μηλιός, Γ., Δημούλης, Δ., Οικονομάκης, Γ., ‘‘Η θεωρία του Μαρξ για τον Καπιταλισμό, πλευρές μιας θεωρητικής και πολιτικής ρήξης’’, users.ntua.gr/jmilios/Theoria_Marx.pdf
8. Προβόπουλος Γ., Γκόρτσος Χ. (Αλεξιάκης, Π., Καβουσάνος Μ., Βασιλα Α.,) ‘‘Το νέο ευρωπαϊκό χρηματοοικονομικό περιβάλλον τάσεις και προοπτικές’’, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα
9. Τομπάζος Σ. (2010), ‘‘Φυγόκεντροι καιροί η παγκόσμια οικονομική κρίση 2007, 2008, 2009’’, εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα
10. Howells P., Bain K. ‘‘Χρήμα Πίστη Τράπεζες Μια Ευρωπαϊκή προσέγγιση’’, εκδ. ΚΡΙΤΙΚΗ,

11. Τσιριγώτης Δ. (2013), “Νεότερη και σύγχρονη Ελληνική Ιστορία”, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα
12. Ζανιάς Γ., Ομιλία στην Γ.Σ. της ΕΤΕ 110/5/2014

Ξένη βιβλιογραφία

1. Bairoch, P.,(1997), Victoires et deboires, Histoire economique et sociale du monde du XVIIe siecle a nos jours, Paris, Gallimard, τομ. II, σελ. 344.)
2. Boltanski, L., “Chiapello, E., (1999), Le nouvel esprit du capitalisme, Paris, Gallimard, σελ. 24.
3. Epstein, Stephen R., (2000), Freedom and Growth. The Rise of States and Markets in Europe, 1300-1750, London, Routledge.
4. Einaudi, L.,(2000/2), “From the franc to the 'Europe' : the attempted transformation of the Latin Monetary Union, 1865-1873”, Economic History Review, 53, σελ. 286.
5. Perroux, Fr.,(1948), Le capitalism, Paris, PUF,σελ. 53-56.
6. Keynes. J. M.,(1936), σ.v-vi
7. European Commission
8. EUROSTAT, Ελληνική Στατιστική Εταιρεία

Ιστοσελίδες

<http://tvxs.gr/news>

Peter Spiegel, FT.com / euro2day.gr

<http://www.thepressproject.gr>,

Moody's: Η αναδιάρθρωση δεν οδηγεί πάντα σε μείωση του χρέους

<http://www.aueb.gr/users/episcopos/haircut>

<http://www.iefimerida.gr/news>

<http://www.enet.gr>

www.eurobank.gr/research